

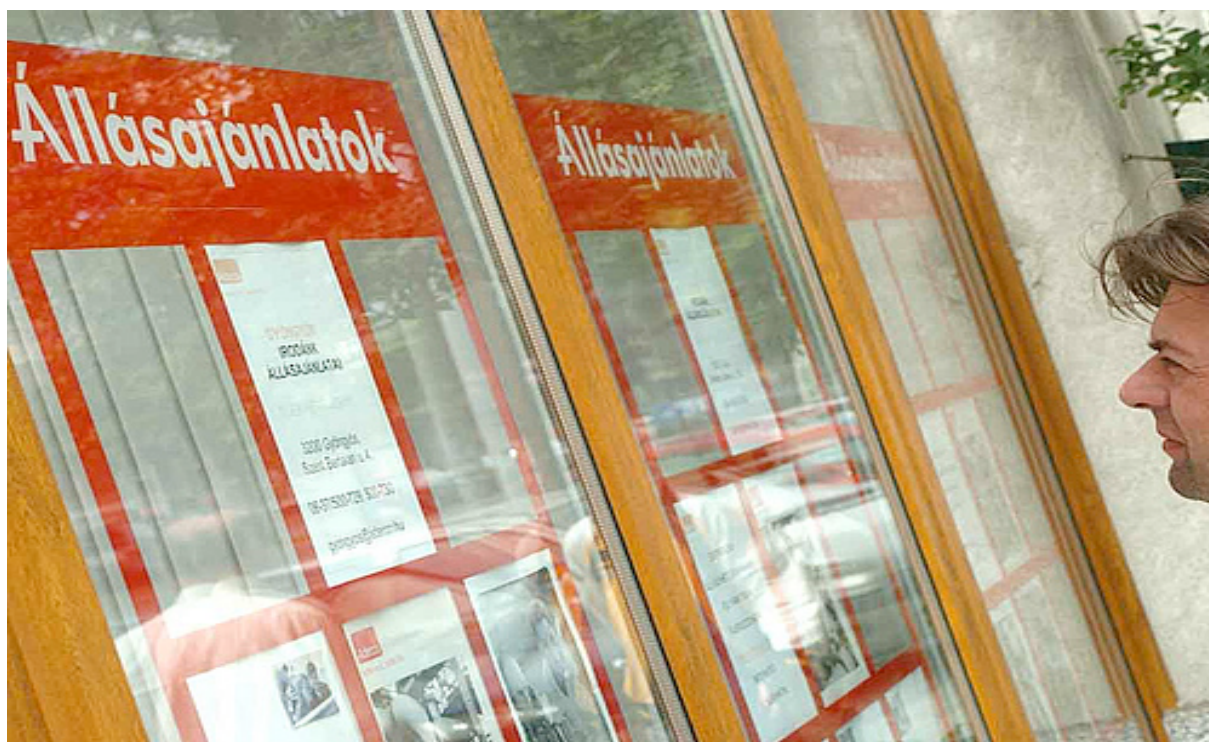
POLICYSOLUTIONS

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**
Büro Budapest

Bíró Nagy András – Kadlót Tibor – Varga Áron

Munkahelyteremtés Magyarországon

A Policy Solutions elemzése és javaslatai
a Friedrich Ebert Alapítvány számára

2012. szeptember

Tartalomjegyzék

I. Foglalkoztatottsági trendek Magyarországon	3
1.1 Foglalkoztatottsági helyzetkép, 2012	3
1.2 A magyarországi folyamatok nemzetközi kitekintésben	6
1.3 A magyarországi foglalkoztatási helyzet regionális vetülete	10
1.4 A munkahelyek számának változása gazdasági szektorok szerint	12
2. A munkahelyteremtés európai trendjei – az Európai Bizottság foglalkoztatáspolitikai csomagja	15
2.1 A munkahelyteremtés támogatása	15
2.2 A munkaerő-piacok dinamikájának helyreállítása	16
2.3 Jobb uniós kormányzás	18
3. Munkahelyteremtés a második Orbán-kormány alatt.....	19
3.1 Az Orbán-kormány ígéretei	19
3.2 Tervek és eredmények	19
3.3 A közmunkaprogram	22
3.4 Az állami ráfordítás összege és a közmunkások bére	22
3.5 A közmunkaprogram értékelése.....	24
3.6 Az új Munka Törvénykönyve	25
4. A parlamenti pártok foglalkoztatáspolitikai programjai	28
4.1 Magyar Szocialista Párt.....	28
4.2 Lehet Más a Politika	29
4.3 Jobbik	31
5. Foglalkoztatáspolitikai ajánlások	34
5.1 Regionális differenciálás a foglalkoztatáspolitikában	34
5.2 Munkahelyteremtés segítése az adórendszer ösztönzőivel	34
5.3 Szakképzés és atipikus foglalkoztatási formák támogatása.....	35
5.4 Közmunkaprogramok a tisztességes megélhetés és a tartós foglalkoztatás felé.....	35
5.5 Zöld munkahelyek és szociális munkahelyek	36
5.6 A társadalmi párbeszéd rendszerének újraépítése	36
5.7 A munkavállalók jogainak erősítése	37

1. Foglalkoztatottsági trendek Magyarországon

1.1 Foglalkoztatottsági helyzetkép, 2012

A Központi Statisztikai Hivatal legfrissebb évközi tájékoztatója szerint a 2012 májusa és júliusa között a 15-74 év közötti népesség körében 3 millió 908 ezer fő volt a foglalkoztatottak száma, ami számszerűen 76 ezer fős, arányait tekintve pedig 2%-os (1,1 százalékpontos) bővülést jelent az előző év azonos időszakához viszonyítva. A fenti korcsoport foglalkoztatási rátája így 51%. A 15-64 éves korosztályon belül 3 millió 870 ezer fő volt foglalkoztatott a vizsgált időszakban, ami a 2011-es év azonos időszakához képest nominálisan 70 ezer fős, arányait tekintve pedig 1,5% százalékpontos foglalkoztatottsági bővülést jelent.

I. táblázat. Munkaerő-piaci helyzetkép 2012. május-július

	2012. május-július	Változás az előző évhez képest (százalékpont)	Változás a 2008-as évhez képest (százalékpont)
15-74 évesek foglalkoztatási rátája	51%	1,1	0,5
Férfiak	56,8%	0,6	-0,8
Nők	45,7%	1,5	1,7
15-64 évesek foglalkoztatási rátája	57,6%	1,5	0,7
Férfiak	62,8%	1,2	-0,7
Nők	52,7%	2	2,2
15-74 évesek munkanélküliségi rátája	10,5%	-0,3	3
Férfiak	11%	0,3	3,8
Nők	9,9%	-0,9	0,6
15-64 évesek munkanélküliségi rátája	10,6%	-0,3	3
Férfiak	11,1%	0,3	3,8
Nők	9,9%	-1	2

Forrás: [KSH Gyorstájékoztató 132., 133.](#), 2012. augusztus

A vonatkozó népességcsoport foglalkoztatási aránya ennek következtében elérte az 57,6%-ot. Ez az érték valamivel meghaladja a 2008-as év május-július közötti időszakában regisztrált értéket (56,9%), amivel a hazai foglalkoztatottság elérte a válság előtti szintet. A 15-24 éves korosztály egyébként is alacsony foglalkoztatási rátája 0,4% ponttal visszaesve 18,2%-ra mérséklődött, a 25-54 és 55-65 évesek rátája azonban 1,9 és 1,5 százalékponttal gyarapodva 75,2%-ra, illetve 37,6%-ra nőtt.

A 15-64 év közötti foglalkoztatott férfiak száma 14 ezer fővel, azaz 1,2 százalékponttal immár 62,8%-ra emelkedett, az ugyanezen korcsoportba tartozó nők esetén pedig 2 százalékpontos bővülést tapasztalhatunk, amivel foglalkoztatási rátájuk 52,7%-ra emelkedett. Ez utóbbi pedig 56 ezer fős növekedést jelent a nők esetében.

A regisztrált munkanélkülieket tekintve kevésbé pozitív trendekkel találkozunk. 2012 májusa és júliusa között 459 ezer fő volt a 15-74 év közötti munkanélküliek száma a KSH augusztus végén kiadott gyorsjelentése szerint.¹ Ez 10,5%-os munkanélküliségi rátát jelent, ami mindössze 0,3%-os csökkenést jelent az előző év azonos időszakában mérthez képest. Ezen belül a férfiak munkanélküliségi aránya 0,3 százalékponttal 11%-ra emelkedett, a nők esetében viszont csaknem egy százalékpontos csökkenésről beszélhetünk, amivel munkanélküliségi rátájuk 9,9%-ra javult. A 15-64 éves korosztályban a teljes munkanélküliségi ráta 10,6% volt. Ez is éppen 0,3%-os javulást jelent a 2011-es adathoz képest, de még mindig nagyon messze van a 2008-as év közvetlenül a válság előtt mért értékétől (7,6%). A férfiak rátája ebben a korcsoportban 10,8%-ról 11,1%-ra nőtt, a nőké pedig 10,9%-ról 9,9%-ra javult az elmúlt egy évben,² de ezek az értékek is jóval rosszabbak a válság előtti adatoknál.

A foglalkoztatottság és a munkanélküliség hosszabb távú trendjei sem adnak okot optimizmusra. A foglalkoztatottak aránya a 15-64 éves korcsoportban az elmúlt tizenöt évben egyszer sem érte el a 60%-ot, sőt még annak közelébe sem sikerült kerülni. Az 1. ábrán jól látható, hogy a gazdasági válságot megelőző, felfelé tartó periódus csúcán is 58% alatti, egészen pontosan 57,6% volt a foglalkoztatottság maximuma. Összességében az 1998 és 2007 közötti periódus egy lassú növekedési időszakként értékelhető, amikor is 53,2%-ról 57,6%-ra emelkedett, vagyis 9 év alatt közel 4,5 százalékponttal nőtt a foglalkoztatottság. A válság mélypontján, 2010-ben 55% közelébe esett vissza a foglalkoztatottak aránya, hogy aztán két év alatt lassan ismét bővülésnek induljon.

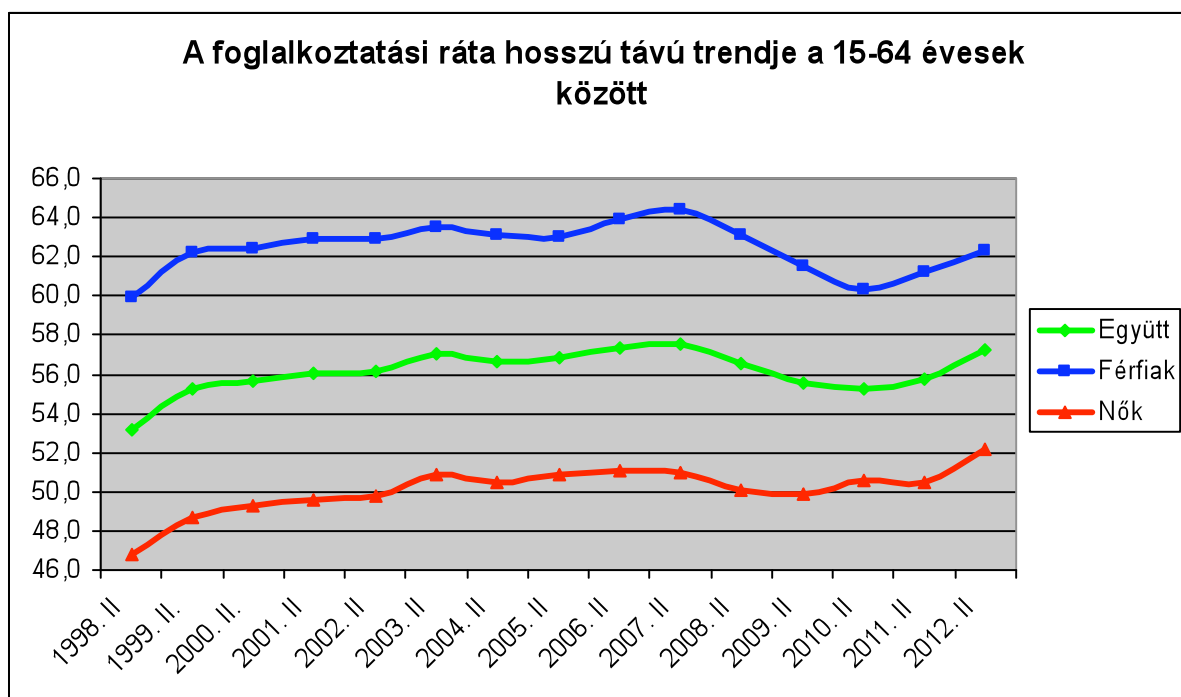
Szembevetendő a két nem között trendszerűen meglévő jelentős különbség. Míg a 15-64 év közötti férfiaknak mindvégig 60% feletti volt a foglalkoztatási mutatójuk, és a gazdasági válság nélkül 2008-ra akár a 65%-ot is elérhette volna, addig a nőknél az elmúlt 15 év során idén sikerült először meghaladni az 52%-os arányt. Az átlagosan 12 százalékpont feletti különbség

¹ <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/gyor/mun/mun21207.pdf>

² http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_q1f034.html

pedig – különösen a férfiak nemzetközi viszonylatban is alacsonynak tekinthető foglalkoztatásának fényében – a hazai női foglalkoztatás súlyos problémáira hívja fel a figyelmet. Részben a nők kirívóan alacsony foglalkoztatási mutatóival magyarázható ugyanakkor, hogy őket kevésbé érintette a gazdasági válság következtében végbemenő foglalkoztatás csökkenés: a férfiaknál 4 százalékponttal, míg a nőknél csupán 1 százalékponttal esett vissza a foglalkoztatottak aránya, és a válság kezdetét követően – ha enyhén is, de – 10 százalékpont közelire csökkent a két nem közötti különbség.

I. ábra. A foglalkoztatási ráta hosszú távú trendje 1998-2012*

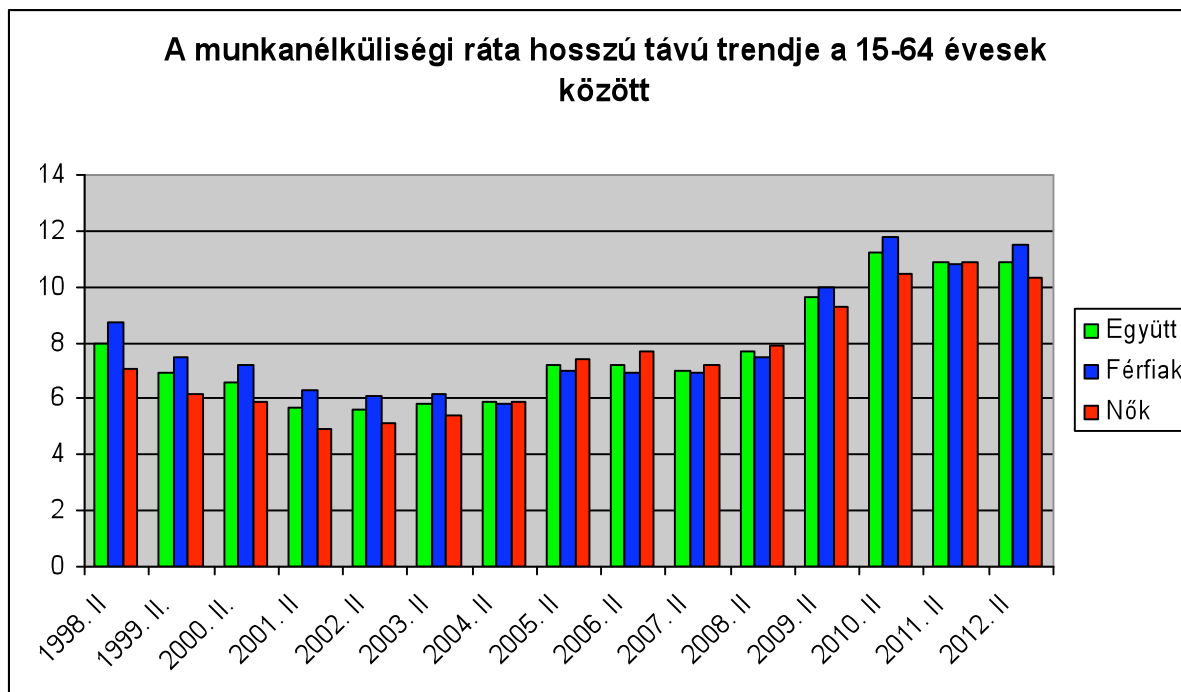
Forrás: [KSH](#) *második negyedévre vonatkozó adatok

Érdeemes a munkanélküliségi ráta hosszabb távú trendjét is megfigyelni. Az 1998 második negyedévében mért 8%-os arány fokozatosan 6% alá csökkent a 2000-es évek első felére, majd 2005-től 2008-ig stabilan valamivel 7% fölött állt. A gazdasági válság ezen a területen is felerősítette a negatív irányú változásokat. 2008 és 2009 között, egy év alatt majdnem két százalékponttal, 7,7%-ról 9,6%-ra nőtt a 15-64 év közöttiek körében az álláskereső aránya, majd 2010-re újabb 1,6% ponttal, 11% fölé emelkedett a ráta, s a következő két évben is ezen a szinten stagnál. Így sajnos a kétezres évek elején jellemző, viszonylag alacsonynak tekinthető 5,6-5,8%-os munkanélküliségi arány szűk tíz év alatt a duplájára (11,2-10,9%) nőtt.

Ha a férfiak és a nők rátájának alakulását összevetjük, azt láthatjuk, hogy a vizsgált időszak kezdetén a nők kedvezőbb helyzetben voltak a munkanélküliséget illetően. Nagyjából másfél

százalékponttal kisebb volt körükben a munkanélküliség, mint a férfiaknál. Ez a különbség 2003-ra fokozatosan lecsökkent, 2004-ben kiegyenlítődt, ezt követően pedig megfordult a helyzet: 2004 és 2008 között a nők munkanélküliségi rátája meghaladta a férfiak vonatkozó adatait, 8 év alatt több mint kétszeresére növelve a 15-64 éves nők között a munkanélküliek számát.

2. ábra. A munkanélküliségi ráta hosszú távú trendje 1998-2012*

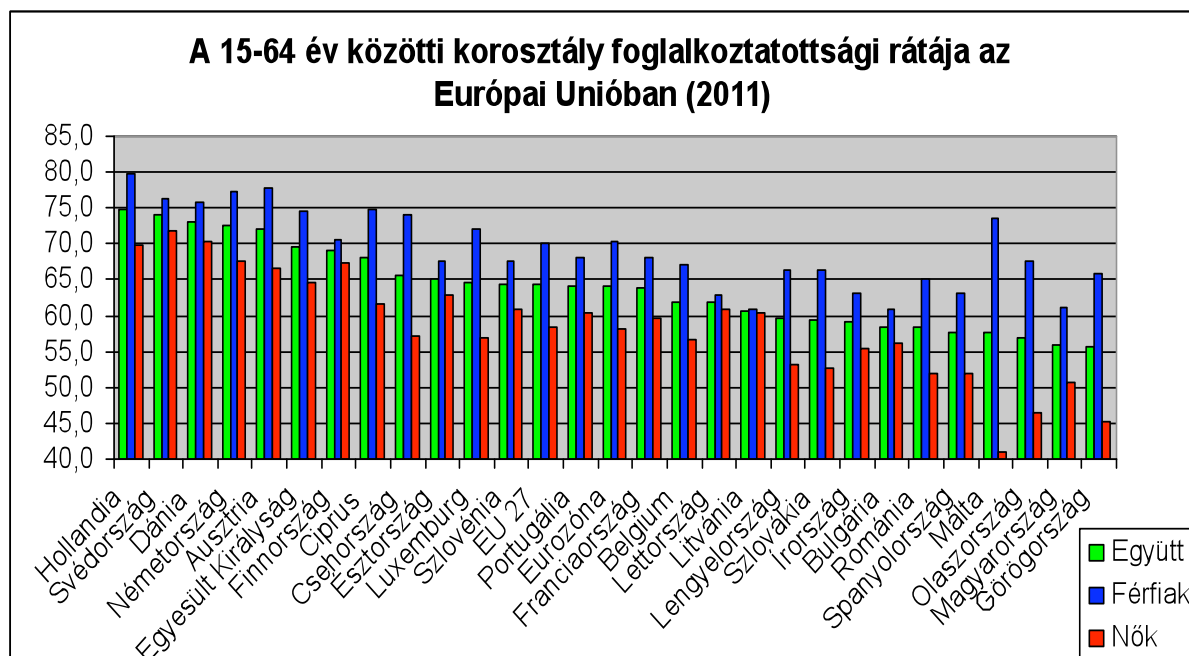
Forrás: [KSH](#) *második negyedévre vonatkozó adatok

I.2 A magyarországi folyamatok nemzetközi kitekintésben

A hazai adatokat európai kontextusba helyezve még inkább rávilágíthatunk a magyarországi foglalkoztatási helyzet előtt álló kihívásokra. A 3. ábra az Európai Unió tagállamainak 2011-es foglalkoztatási arányát mutatja a 15-64 éves korosztályban. A diagramból kiderül, hogy 2011-ben a 27 EU-tagállam közül Magyarország a maga 55,8%-os foglalkoztatási mutatójával az utolsó előtti helyen állt, ennél csak a válság által a legkeményebben sújtott Görögország vonatkozó adata gyengébb, és az sem sokkal (55,6%). Az élmezőnybe tartozó országok – Hollandia, Svédország, Dánia, Németország és Ausztria – 70-75% közötti értékéhez viszonyítva ez elképesztő lemaradást jelent, de még a kelet-közép-európai régióba tartozó országok többsége is jóval előttünk jár. Csehország csaknem 10 százalékponttal, Szlovénia 8,6-tal, Lengyelország és Szlovákia csaknem 4 százalékponttal előz meg minket. Még az EU-

átlagot jelentő 64,3%-os foglalkoztatási aránytól is igen jelentős, 8,5 százalékpontos lemaradásban vagyunk. A hazánkéhoz hasonló adatokkal rendelkező Olaszország (56,9%), Málta (57,6%) vagy Görögország (55,6%) esetében pedig a helyi tradíciók miatt hagyományosan alacsony női foglalkoztatottság húzza le az átlagot. Azaz míg Magyarországon a női foglalkoztatottság aránya „csupán” azonos a dél- és kelet-európai országok hasonló adatával, addig a férfiak foglalkoztatottsága a legalacsonyabb az egész Európai Unióban.

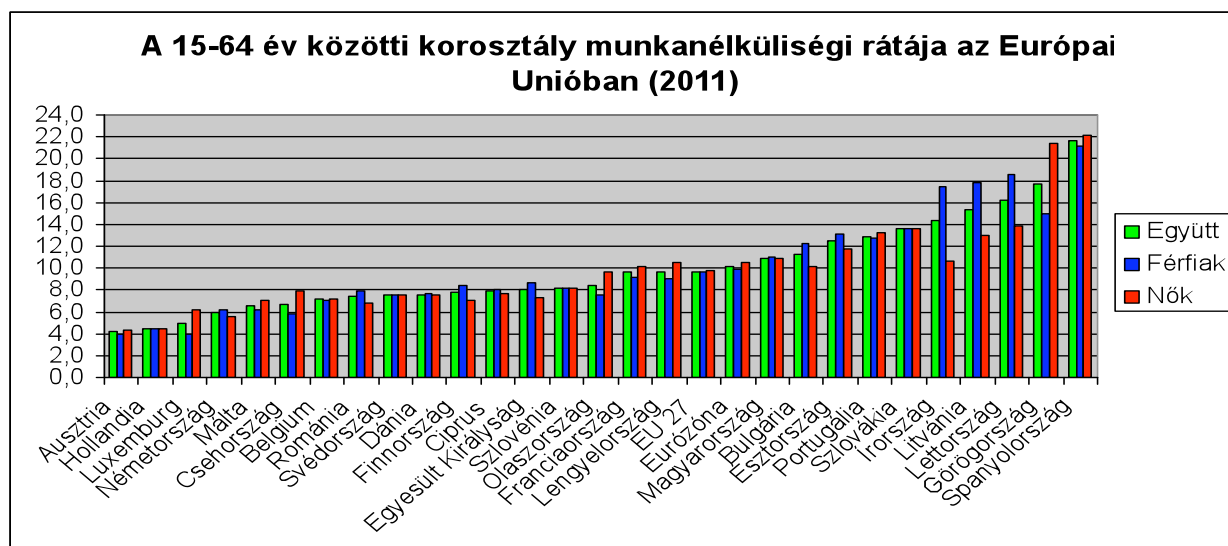
3. ábra. A 15-64 év közötti korosztály foglalkoztatottsági rátája az Európai Unióban (2011)

Forrás: [Eurostat](#)

Az Európai Unió egyes tagállamaira jellemző munkanélküliségi ráták között igen nagy különbségeket találunk: az 5% alatti aránnyal rendelkező Ausztria, Hollandia és Luxemburg mutatói négyszer, ötször jobbak, mint a sereghajtó Görögország (17,7) és Spanyolország (21,7) számai. Magyarország e két szélsőség között, de az uniós átlagnál (9,7%) némileg rosszabb mutatóval a 17. helyen található 10,9%-os munkanélküliségi rátájával.

4. ábra. A 15- 64 év közötti korosztály munkanélküliségi rátája az Európai Unióban (2011)

Forrás: [Eurostat](#)

A helyzetképen túl fontos a hosszabb távú nemzetközi trendek vizsgálata is. Az EU-n belüli foglalkoztatási trendekről a 2. táblázat nyújt részletes tájékoztatást:

2. táblázat. munkaerő-piaci trendek az Európai Unió tagállamaiban 2001-2011

Foglalkoztatási ráta (15-64)	2001	2011	Változás	Munkanélküliségi ráta (15-64)	2001	2011	Változás
Bulgária	49,7	58,5	8,8	Lengyelország	18,3	9,7	-8,6
Németország	65,8	72,5	6,7	Bulgária	19,5	11,3	-8,2
Lengyelország	53,4	59,7	6,3	Szlovákia	19,5	13,6	-5,9
Észtország	61	65,1	4,1	Németország	7,9	5,9	-2,0
Ausztria	68,5	72,1	3,6	Litvánia	17,4	15,4	-2,0
Málta	54,3	57,6	3,3	Csehország	8,0	6,7	-1,3
Litvánia	57,5	60,7	3,2	Finnország	9,1	7,8	-1,3
Lettország	58,6	61,8	3,2	Málta	7,6	6,5	-1,1
Szlovákia	56,8	59,5	2,7	Olaszország	9,0	8,4	-0,6
Eurozóna	62,1	64,2	2,1	Észtország	12,6	12,5	-0,1
Olaszország	54,8	56,9	2,1	Ausztria	3,6	4,2	0,6
Belgium	59,9	61,9	2,0	Belgium	6,6	7,2	0,6
EU 27	62,6	64,3	1,7	Románia	6,6	7,4	0,8
Luxemburg	63,1	64,6	1,5	EU 27	8,6	9,7	1,1
Franciaország	62,8	63,8	1,0	Franciaország	8,2	9,6	1,4
Finnország	68,1	69,0	0,9	Svédország	5,8	7,5	1,7
Hollandia	74,1	74,9	0,8	Hollandia	2,5	4,4	1,9
Csehország	65	65,7	0,7	Szlovénia	6,2	8,2	2,0

Szlovénia	63,8	64,4	0,6	Eurózóna	8,1	10,1	2,0
Ciprus	67,8	68,1	0,3	Egyesült királyság	5,0	8,0	3,0
Svédország	74	74,1	0,1	Luxemburg	1,9	4,9	3,0
Spanyolország	57,8	57,7	-0,1	Dánia	4,5	7,6	3,1
Magyarország	56,2	55,8	-0,4	Lettország	12,9	16,2	3,3
Görögország	56,3	55,6	-0,7	Ciprus	4,0	7,9	3,9
Egyesült Királyság	71,4	69,5	-1,9	Magyarország	5,6	10,9	5,3
Dánia	76,2	73,1	-3,1	Görögország	10,7	17,7	7,0
Románia	62,4	58,5	-3,9	Portugália	4,6	12,9	8,3
Portugália	69	64,2	-4,8	Írország	3,9	14,4	10,5
Írország	65,8	59,2	-6,6	Spanyolország	10,5	21,7	11,2

Forrás: [Eurostat](#)

2001 és 2011 között az Európai Unió jelenlegi 27 tagországában átlagosan 1,7 százalékponttal, 62,6%-ról 64,3%-ra nőtt a foglalkoztatási ráta. Az eurót fizetőeszközként használó tagállamokban ennél valamivel nagyobb, 2,1 pontos változás regisztrálható. Míg a legtöbb országnak sikerült – akár kis mértékben is – bővítenie a vizsgált időszakban a foglalkoztatottságot, addig hazánkban az elmúlt évtizedben enyhe, 0,4 százalékpontos visszaesést rögzíthetünk. Ráadásul a miénknél már 2001-ben is magasabb EU-átlaghoz sem sikerült közelebb kerülnünk, épp ellenkezőleg: 2,4 százalékponttal nőtt az évtized kezdetén meglévő lemaradásunk. Pedig a növekedésre van példa a közelünkben is. A régióunkba tartozó államok közül Bulgáriának és Lengyelországnak, Észtországnak, Lettországnak, Litvániának és Szlovákiának is sikerült az EU-átlagot meghaladó mértékben foglalkoztatottság-bővülést elérnie. Közülük Bulgária és Lengyelország teljesítménye (8,8%, illetve 6,3%) egészen kiemelkedő, bár ebben a két országban eleve nagyon alacsony volt a foglalkoztatottság szintje, adott volt tehát a tér a növekedésre. Hosszabb távon jelentős mértékben pedig csak Romániában csökkent a foglalkoztatottak aránya a kelet-közép-európai régióban.

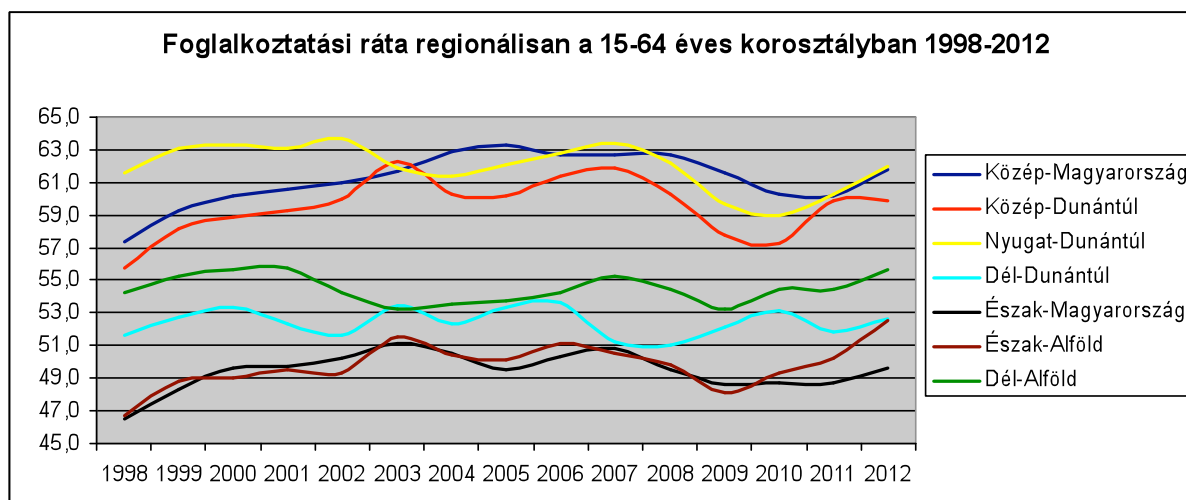
A munkanélküliség csökkentése terén már jóval szerényebb eredményekről beszélhetünk uniós szinten. A vizsgált 10 év két végpontja között csupán 10 tagországban csökkent a munkanélküliség, az EU-ban viszont átlagosan 1,1 százalékponttal nőtt a ráta a két időpont között. Az eurózóna országaiban pedig ennél nagyobb mértékben, 2 ponttal nőtt a munkanélküliség. A legnagyobb mértékben az évtized elején kiemelkedően magas munkanélküliségi mutatókkal rendelkező kelet-közép-európai országok tudtak nagymértékű csökkentést elérni: Lengyelországban a két időpont között csaknem felére csökkent a ráta értéke, amivel 18,3%-ról az EU-átlaggal megegyező, 9,7%-ra sikerült lenyomni a munkanélküliséget. Bulgáriában is közel a felére, Szlovákiában pedig közel kétharmadára esett vissza a korábban igen magas munkanélküliségi mutató.

Hazánk sajnos a másik véglet felé húz a változás mértékét és arányát tekintve egyaránt: az évtized elején relatív alacsony (5,6%-os) munkanélküliségi ráta 10 év elteltével közel duplájára, 10,9%-ra nőtt, tehát csaknem megduplázódott. Az EU-átlaghoz képest 3 százalékpontos előnyünkől 1,2 százalékpontos hátrány vált 2011-re. Ennél nagyobb mértékű visszaesést csak a 2008-as válság által leginkább sújtott tagállamok, Görögország, Portugália, Írország és Spanyolország produkáltak.

1.3 A magyarországi foglalkoztatási helyzet regionális vetülete

A magyarországi foglalkoztatás terén jelentős regionális különbségekről is beszélhetünk. Míg a nyugati országrész régióiban 60% körüli vagy azt meghaladó foglalkoztatottsági szinttel találkozunk, addig Kelet-Magyarországon és a Dél-Dunántúlon ez az arány épphogy csak meghaladja az 52%-ot, sőt Észak-Magyarországon még az 50%-ot sem érte el az utóbbi években. Így elmondhatjuk tehát, hogy az ország egyébként is fejletlenebb régiói meglehetősen nagy lemaradásban vannak a nyugati, illetve közép-magyarországi régiókhoz képest. A 2011-ben mért adatokhoz képest egyébként a Közép-Dunántúl kivételével mindenhol nőtt a foglalkoztatási ráta értéke 2012. második negyedévére. A legnagyobb mértékben, 2,2 ponttal az Észak-Alföldön nőtt a foglalkoztatás aránya, a Nyugat-Dunántúlon 1,8, Közép-Magyarországon 1,6, a Dél-Alföldön 1,2 százalékponttal emelkedett a ráta, de még Észak-Magyarország és Dél-Alföld is 1 százalékponthoz közeli bővülést ért el. A gazdasági világválság előtti, 2007-es foglalkoztatási arányokat azonban csak az észak-alföldi, dél-dunántúli és dél-alföldi országrészeknek sikerült elérniük, illetve túlszárnyalniuk, a többi régióban a válság előttinél 1-2 százalékponttal alacsonyabb arányt találunk. Ha a hosszabb távú trendet vesszük figyelembe, 1998-hoz képest – különböző mértékben, de – mindenhol növekedésről beszélhetünk. Legnagyobb mértékben Észak-Alföldön (5,8 pont), illetve Közép-Magyarországon (4,5 pont) és a Közép-Dunántúlon (4,2 pont) volt magasabb a foglalkoztatottsági ráta közel másfél évtized elteltével. Észak-Magyarországon 3,1% százalékponttal nőtt ez idő alatt a ráta értéke, míg a Dél-Alföld 1,5, a Dél-Dunántúl 1 és a Nyugat-Dunántúl 0,4 pontos különbsége igen szerény mértékű foglalkoztatás-bővülésről tanúskodnak.

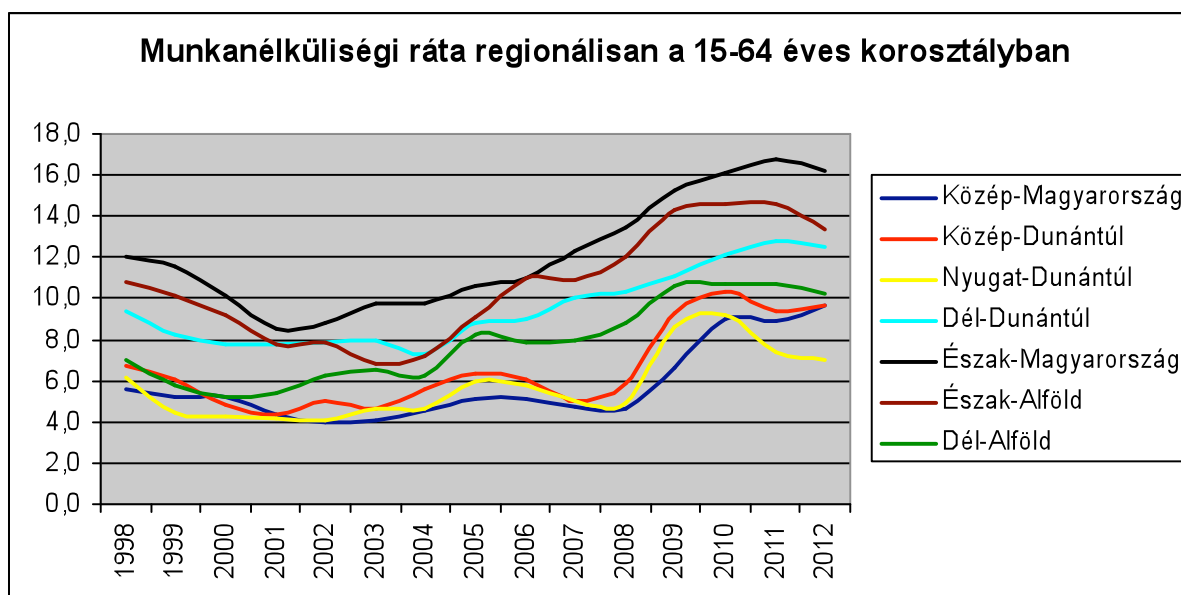
5. ábra. Foglalkoztatási ráta régiók szerint a 15-64 éves korosztályban 1998-2012*

Forrás: KSH, * a 2012-es adatok a II. negyedévre vonatkoznak

A munkanélküliségi ráta területi különbségei is számottevőek, az ország egyes régiói között óriási, több mint kétszeres különbségeket is találhatunk: 2012. második felében a nyugat-dunántúli régió 7%-os munkanélküliségi rátájával szemben az Észak-Alföldön 13,4%-os, Észak-Magyarországon pedig még ennél is magasabb, 16% feletti mutatót találunk, de átlag feletti munkanélküliséggel rendelkezik a dél-dunántúli régió is. Az egy évvel korábbi adatokhoz képest 2012-ben Közép-Magyarország és Közép-Dunántúl kivételével kismértékű, 0,3-1,2 százalékpontos javulást figyelhetünk meg az ország régióiban. A válság előtti évekhez viszonyítva azonban még mindig magasabb a munkanélküliség az ország összes régiójában. 2007-hez viszonyítva az alapvetően jó mutatókkal rendelkező régiókban is jelentős negatív irányú változások zajlottak le. Közép-Magyarországon öt év alatt 4,8%-ról 9,7%-ra, vagyis duplájára nőtt a munkanélküliek aránya, Közép-Dunántúlon is 5%-ról csaknem kétszeresére, 9,7%-ra emelkedett a ráta. Nyugat-Dunántúlon sikerült tompítani a válság hatásait, így itt 5%-ról „csupán” 7%-ra emelkedett a ráta. Az ország keleti felében és a Dunántúl déli részén már 2007-ben is a nyugaton jellemző 5%-körüli érték duplája volt a munkanélküliségi ráta értéke, ám itt is jelentősen emelkedett a munkanélküliség. A Dél-Dunántúlon, Észak-Magyarországon és az Észak-Alföldön mintegy 25%-kal emelkedett a ráta értéke, a Dél-Alföldön pedig ettől valamivel nagyobb arányban, de eredményét tekintve a 7,9%-ról 10,2%-ra bővülő munkanélküliség még az országos átlag alatt maradt. A másfél évtizeddel ezelőtti helyzethez képest mindenhol magasabb munkanélküliséget találunk, legkisebb mértékben a Nyugat-Dunántúlon (0,9 ponttal) emelkedett a vizsgált időszak két végpontja között a munkanélküliség, az ország többi részén azonban ettől jóval nagyobb mértékben, jellemzően 3-4 ponttal emelkedett a munkanélküliségi mutató.

6. ábra. Munkanélküliségi ráta regionálisan a 25-64 éves korosztályban 1998-2012*

Forrás: KSH *a 2012-es adatok a II. negyedévre vonatkoznak

I.4 A munkahelyek számának változása gazdasági szektorok szerint

2012 második negyedévében a 15-64 éves korosztályban összesen 3 millió 870 ezren voltak foglalkoztatottak, 67 ezer fővel többen, mint egy évvel ezelőtt. Ebből az ipari szektorban összesen 1 millió 152 ezren dolgoztak, ami 20 ezer fős csökkenést jelent ebben a gazdasági szektorban. A szolgáltatási területen dolgozók száma ugyanebben az időszakban 66 ezer fővel bővült, ezzel a szektor elérte a 2 és félmillió foglalkoztatottat. A legtöbb új munkahely az elmúlt egy évben a mezőgazdaságban, az adminisztráció területén, a víz- és hulladékgazdálkodás területén jött létre. A mezőgazdasági ágazatban dolgozók száma 182 ezerrel 203 ezerre nőtt, ami 21400 új munkahelyet és 11%-os bővülést jelent. Az adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenységet végzők száma 24 ezerrel, aránya pedig 21%-kal nőtt. A víz- és hulladékgazdálkodás területén dolgozók csaknem 14 ezer fővel vannak többen, mint 2011-ben, 11 ezer fővel bővült a kereskedelem, 10 ezerrel a logisztikai területen dolgozók köre, de az információs, kommunikációs gazdasági ág, illetve a közigazgatási szféra is 7 ezer fővel nőtt.

3. táblázat. Foglalkoztatottak száma gazdasági ágak szerint a 15-64 évesek között, ezer fő

	2008. II.	2009. II.	2010. II.	2011. II.	2012. II.	Változás 2008- hoz képest	Változás 2010- hez képest	Változás 2011- hez képest
Mezőgazdaság, erdőgazdaság, halászat	171,8	175,3	173,8	181,9	203,3	31,5	29,5	21,4
Bányászat, kőfejtés	8,4	8,3	10,6	11,6	10,2	1,8	-0,4	-1,4
Feldolgozóipar	852,6	794,9	786,1	805,3	795,9	-56,7	9,8	-9,4
Villamosenergia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás	31,7	38,2	37	36,7	35,8	4,1	-1,2	-0,9
Vízellátás, szennyvíz gyűjtése, kezelése, hulladékgazdálkodás, szennyeződés- mentesítés	45,7	45,2	49,3	50,1	64	18,3	14,7	13,9
Építőipar	308,6	298,9	276,4	268,1	245,9	-62,7	-30,5	-22,2
Kereskedelem, gépjárműjavítás	575,5	555,7	534,1	541,2	552,3	-23,2	18,2	11,1
Szállítás, raktározás	261,6	257,6	262,6	256,5	266,5	4,9	3,9	10
Szálláshely- szolgáltatás, vendéglátás	150,9	154,2	158,1	167,6	164,7	13,8	6,6	-2,9
Információ, kommunikáció	94,4	90,4	96,4	92,4	99,7	5,3	3,3	7,3
Pénzügyi, biztosítási tevékenység	91	97,7	88,8	91,4	92,3	1,3	3,5	0,9
Ingatlanügyletek	20,4	19,9	21	21,5	23,3	2,9	2,3	1,8
Szakmai, tudományos, műszaki tevékenység	147,3	138	140,9	140,2	130,9	-16,4	-10	-9,3
Adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenység	99,6	115,2	110,6	111,3	135,3	35,7	24,7	24
Közigazgatás, védelem; kötelező társadalombiztosítás	291,2	307,4	315,4	317,6	324,6	33,4	9,2	7
Oktatás	312,6	321,4	323,3	320	321	8,4	-2,3	1
Humán- egészségügyi, szociális ellátás	248,2	233,5	251,9	249,4	259,3	11,1	7,4	9,9

Művészet, szórakoztatás, szabad idő	66,3	58,2	57,9	63,2	60,9	-5,4	3	-2,3
Egyéb tevékenység	90,7	87,1	84,7	82,9	90,3	-0,4	5,6	7,4
Nemzetgazdaság összesen	3 868,50	3 797,10	3 778,90	3 808,80	3 876,20	7,7	97,3	67,4
Ipari szektor	1 247,00	1 185,50	1 159,40	1 171,80	1 151,90	-95,1	-7,5	-19,9
Szolgáltatások	2 449,70	2 436,30	2 445,70	2 455,10	2 521,10	71,4	75,4	66

Forrás: [KSH](#)

Az elmúlt év vesztese foglalkoztatottság szempontjából az építőipar, ahonnan 22 ezer főnél is többen távoztak, ami 8% feletti csökkenést jelent. 9400 fővel kevesebben dolgoznak a feldolgozóiparban az egy évvel korábinál, ám ez az ágazat kiterjedése miatt alig több mint 1%-os csökkenést jelent. A szakmai, tudományos vagy műszaki tevékenységet végzők köre csökkent még jelentősebb mértékben, 9300 fővel, közel 7%-kal, illetve a bányászatban dolgozók 1400 főnyi csökkenése jelent az ágazatban foglalkoztatottak alacsony száma miatt 12%-os szűkülést a 2011-es évhez képest.

A 2008-as év hasonló időszakához képest a legnagyobb csökkenést az építőipar (63 ezer fő) és a feldolgozóipar (57 ezer fő) szenvedte el, ami 20, illetve közel 7%-os visszaesést jelent. Mellettük még a kereskedelembe dolgozók száma csökkent négy év alatt 23 ezer fővel (-4%), valamint a szakmai, tudományos, műszaki tevékenységet végzők köre közel 16500 fővel. A vizsgált négyéves időszakban az adminisztratív területen dolgozók száma bővült csaknem 36 ezer, a közigazgatásban foglalkoztatottak 33500 fővel, de a mezőgazdaságban tevékenykedők is 30 ezer fő feletti bővülést tapasztalhattak.

2. A munkahelyteremtés európai trendjei – az Európai Bizottság foglalkoztatáspolitikai csomagja

Az Európai Unió is kiemelt kérdésként kezeli a foglalkoztatottság növelését és a munkaerőpiac reformját. Az Európa 2020 stratégia keretében az évtized végére a 75%-os foglalkoztatottsági arány elérését tűzte ki célul az európai közösség a 20-64 évesek között. Az elhúzódó válság következményeinek felismerése – uniós munkanélküliség növekedése, pesszimista gazdasági előrejelzések – és a munkaerőpiac jövőbeni változása az Európai Bizottságot is arra készítette, hogy konkrét intézkedési javaslatokat, középtávú szakpolitikai iránymutatást nyújtson mind az egyes tagállamoknak, mind a közösségnek arra vonatkozólag, hogy az Európa 2020 stratégia foglalkoztatáspolitikai célja megvalósulhassanak.

Ennek megfelelően idén áprilisban kidolgozásra került egy középtávú foglalkoztatáspolitikai stratégiai javaslatokat tartalmazó bizottsági közlemény „Út a munkahelyteremtő fellendülés felé”³ címmel. Az Andor László foglalkoztatásért, szociális ügyekért és társadalmi felzárkózásért felelős uniós biztos vezetése alatt kidolgozott foglalkoztatási csomag („employment package”) alapvetően három fő területre koncentrál. A dokumentum javaslatokat tartalmaz a tagállami munkahelyteremtés ösztönzésére, reformok beindítását javasolja a munkaerőpiac dinamikájának helyreállítása érdekében, valamint egy jobb uniós szintű foglalkoztatáspolitikai kormányzás irányvonalát is felvázolja. Az alábbiakban a foglalkoztatási csomag főbb javaslatait összegezzük.

2.1 A munkahelyteremtés támogatása

A dokumentum első fejezete szerint a munkahelyteremtést a munkaerő-piaci kereslet ösztönzésével kell elősegíteni, a tagállami foglalkoztatáspolitikáknak hozzá kell járulniuk az új munkahelyek létrejöttéhez szükséges kedvező feltételek kialakításához. Ilyen, a keresleti oldalt bővítő intézkedések lehetnek a munkaerő-felvételt ösztönző támogatások nyújtása új munkavállalók felvétele esetén, a foglalkoztatást terhelő adók (költségvetésre semleges módon történő) csökkentése, átcsoportosítása környezetvédelmi-, fogyasztási vagy vagyonadó típusúvá.

Szükséges az önfoglalkoztatás és a vállalkozásindítás támogatása, az ezeket megnehezítő akadályokat (szakmai és üzleti készségek, mentorálási lehetőség hiánya, támogatási

³ ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=7619&langId=hu

forrásokhoz való nehézkes hozzáférés) pedig fel kell számolni. A vállalkozást és önfoglalkoztatást ösztönző támogatásoknak azokba a csoportokba kell irányulnia, melyek a legnagyobb foglalkoztatási potenciált rejtik magukban: tehát a szakképzett munkanélküliek, nők és fiatalok irányába.

Fontos a feketén foglalkoztatott munkavállalók munkaerő-piaci integrációjának támogatása, ezen a téren elengedhetetlen a szorosabb tagállami együttműködés. Hatékony eszköz lehet továbbá a nettó jövedelmek növelése is, jövedelemkiegészítő rendszerek alkalmazásával. A juttatások kidolgozásánál viszont el kell kerülni az alacsony bérezést ösztönző tényezőket.

A foglalkoztatási csomag szorgalmazza, hogy a tagállamok használják ki a munkaerőpiac jövőbeli változása szempontjából kulcsfontosságúvá váló ágazatok munkahely-teremtési potenciálját. Az Európában lezajló strukturális változások ugyanis magukban foglalják a környezetbarát, erőforrás-hatékony gazdaságra való átállást, a társadalom előregedését, illetve a technológia gyors fejlődését. A szerkezeti változások által generált kihívások, a gazdasági szerkezet átstrukturálása egyben lehetőséget is jelent a foglalkoztatás növelésére. A dokumentum három ilyen kiugrási pontot nevez meg, ahol jelentős foglalkoztatásbeli növekedést lehet elérni: a zöldgazdaság, egészségügyi- és szociális ellátás, valamint az információs és kommunikációs (ikt) ágazat. Ezért ezeken a területeken a bizottsági kommunikáció kulcsfontosságú intézkedéseket, cselekvési tervet javasol.

Az Európai Unió munkahelyteremtés céljára célzott támogatásokat fog nyújtani az Európai Szociális Alap, az Európai Regionális Fejlesztési Alap, a Progress mikrofinanszírozási eszköz, az Európai Globalizációs Alkalmazkodási Alap, az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap és az Európai Tengerügyi és Halászati Alap révén.

2.2 A munkaerő-piacok dinamikájának helyreállítása

A dokumentum második fejezete meghatározza a legfontosabb lépéseket egy dinamikus és inkluzív munkaerőpiac létrehozására. A kommunikáció szerint a dinamizálás megvalósulásához szükség van munkaerőpiaci-reformokra, valamint a keresleti és kínálati oldal közötti eltérés kiegyensúlyozására egyaránt.

A bizonytalanság és a költségvetés terheinek csökkentése érdekében ki kell használni a tagállami munkaerőpiacok belső rugalmasságát (pl. munkaidőszámlás rendszerek, csökkentett munkaidőjű foglalkoztatás), amely hatékony eszköz lehet a munkahelyek megtartására, a vállalatok versenyképességének megőrzésére és az átállási költségek csökkentésére. Fontos lépés a méltányos és fenntartható bérek kialakítása, valamint az alacsony bérezést kialakító

tényezők felszámolása, hiszen a munkaviszony még jelenleg sem jelent garanciát a szegénység ellen. Itt a megfelelő szintű minimálbér meghatározása, valamint annak differenciálása jelenthet megoldást a munkaerő-piaci kereslet fenntartására.

Az Európai Bizottság szerint meg kell könnyíteni a munkaerő-piaci váltásokat és az átmeneti helyzetekben rejlő lehetőségeket ki kell használni. Ezen a területen a fiatalok esetén, az oktatásból a munka világába való átmenetet segíthetik a tanulószervezés, a gyakorlati képzések és a minőségi szakmai gyakorlatok. A nőknél az egyenlő bérezés, a diszkrimináció felszámolása, optimalizált gyermekgondozási lehetőségek, valamint a szülési és szülői szabadság megfelelő idejének kidolgozása jelenthet megoldást. Az idősebb munkavállalók helyzetén pedig adókedvezményekkel, az egész életen át tartó tanulási programokban és karrier-tanácsadásban való részvétellel, rugalmas munkaszervezési formákkal lehet javítani. A munkanélküliségből a foglalkoztatásba való átmenetet a kölcsönös felelősség elve alapján kell támogatni, ösztönözni kell a munkavégzést, illetve személyre szabott munkakeresési tanácsadást szükséges biztosítani, miközben a munkanélküli ellátási rendszereknek kellően rugalmasnak kell lenniük, és az ellátásra vonatkozó jogokat addig nem szabad szűkíteni, amíg a válság hatásai érzékelhetők.

A dokumentum szerint megfelelő reformokra van szükség a munkavédelmi jogszabályok terén is a munkaerő-piaci szegmentáció, valamint a hagyományostól eltérő munkaszerződések túlzott alkalmazásának elkerülése érdekében. A reformnak részét kell képeznie a gazdasági átalakulásokra való felkészülésnek, az élethosszig tartó tanuláshoz való általánossá kell válnia. A fiatalok munkanélküliségére megoldást kell találni, a munkaerőpiacra való belépésüket segítő intézkedésekre – többek közt ifjúsági garanciák, minőségi szakmai gyakorlatok, mobilitási programok – van szükség. A reformok hatékonyabb megvalósítása érdekében pedig minden érintett felet be kell vonni annak végrehajtásába. Ennek során erősíteni kell a szociális párbeszédet, újra kell definiálni az állami foglalkoztatási szolgálatok feladatait, továbbá szükséges az elérhető erőforrások egyesítése és a hatékony partneri kapcsolatok fókuszba állítása.

A Bizottság álláspontja szerint a jobb foglalkoztatás eléréséhez a munkavállalókat fel kell ruházni a szükséges készségekkel, azaz támogatni kell szaktudásuk és képességeik fejlesztését. A kereslet-kínálat közötti nagyarányú eltérés kiküszöbölése érdekében szükség van a készségigények jobb előrejelzésére, ennek érdekében 2012 végéig bevezetésre kerül egy uniós „készségkörkép”, amely referenciaként szolgálhat az egyes tagállamok munkájához. Az európai szintű mobilitás javítása érdekében a készségek és képességek elismertetésének újjáalakítása is szükséges, hogy az átlátható képességek és készségek birtokában a munkavállalók könnyebben válhassanak országok, ágazatok és oktatási intézmények között. Az oktatás és a munka világa között is szorosabb szinergiára van szükség annak érdekében,

hogy a kereslet a kínálathoz igazodjon, ezért a Bizottság támogatja egy, a munkáltatók és az oktatási intézmények képviselőiből álló hálózat létrehozását.

A foglalkoztatási csomag szerint hatékonyabbá kell tenni a határokon átívelő munkaközvetítést az európai álláskeresők és munkáltatók között, ezért a Bizottság javasolja az Európai Foglalkoztatási Szolgálat (EURES) tevékenységének átalakítását, melynek központjába a munkaerő-közvetítés, a munkaerő elhelyezkedése és felvétele kell hogy kerüljön. Ezáltal olyan keresletalapú európai álláskeresői és munkaerő-felvételi eszközzé kell válnia, amely a lehető legtöbb érintettet képes elérni. A portált egyúttal olyan innovatív online szolgáltatással tervezik kiegészíteni, amely egy földrajzi térkép segítségével a felhasználók számára lehetővé teszi a számukra megfelelő betöltetlen európai álláshelyek megtalálását. A fejlesztéssel összhangban a Bizottság az EURES fokozott használatára kéri a tagállamokat, hogy a releváns információ minél nagyobb mennyiségben álljon az EU-s polgárok rendelkezésére.

2.3 Jobb uniós kormányzás

Végezetül, a bizottsági kommunikáció szerint jobban össze kell hangolni az európai foglalkoztatáspolitikákat, és szorosabban nyomon kell követni alakulásukat. Ennek érdekében a Bizottság 2013-tól egy évente ismétlődő, meghatározott foglalkoztatási mutatókat tartalmazó összehasonlító teljesítményértékelést tervez készíteni, melynek kidolgozásában számít a tagállamok együttműködésére is. Emellett még az idei év végéig eredménytáblát dolgoz ki a reformok részét képező nemzeti munkatervek megvalósulásának értékelésére, hogy az azok végrehajtása során elért előrelépéseket nyomon lehessen követni.

3. Munkahelyteremtés a második Orbán-kormány alatt

3.1 Az Orbán-kormány ígéretei

A Fidesz 2010-es választási programjában hivatalos formában is megismételte⁴ régóta hangoztatott ígértét, miszerint 10 év alatt egymillió új munkahelyet kíván létrehozni Magyarországon.

A 2011-es költségvetés ennek a választási ígértnak megfelelő módon 2014-ig 400 ezer új munkahely létrehozásáról szólt. 2011 márciusában Szatmáry Kristóf, a Nemzetgazdasági Minisztérium államtitkára 250-300 ezer tisztán piaci új munkahelyet ígért.⁵ Ugyanakkor a 2011-es konvergenciaprogramban azonban arról volt szó, hogy 2014-ig 150 ezer új munkahellyel számolnak a közmunkaprogramban, és ugyanennyit hozhat a piac is.⁶

Alig néhány héttel ezt követően Matolcsy György a bürokráciacsökkentésnek köszönhető 100-150 ezer munkahely létrehozásáról beszélt – ami egyébként nem lett volna összeférhetetlen cél a konvergenciaprogramban írottakkal, de korábban ezt a bővülést elsősorban a tervezett GDP-növekedésnek tudták be.⁷ 2011 májusában Matolcsy György ismét 400 ezer munkahelyről beszélt, amelynek negyede lesz közmunka 2014-ig, itt tehát – 2011 tavaszáról beszélünk – még csak, illetve újra 100 ezer közmunkás állás megteremtésével számolt a kormányzat.⁸ 2012-ben Orbán Viktor 200 ezer foglalkoztatott közmunkásról beszélt,⁹ 2013-as célkitűzésként pedig újabb 100 ezer közmunkahely létrehozását jelölte meg.

3.2 Tervek és eredmények

Elemzésünk kiindulási alapja, hogy érdemi gazdasági növekedés nélkül nem lehet érdemi, fenntartható foglalkoztatás-növekedés sem. A 7. ábra adataiból látszik is, hogy a piaci munkahelyteremtés fő problémái közé tartozik a gazdasági növekedés elmaradása az általunk vizsgált (2010-2012 szeptembere) időszakban. Természetesen a GDP-növekedés nem az egyetlen indikátor, amellyel egy gazdaság hatékonyságát és működését vizsgálni érdemes, ugyanakkor például a költségvetésben elvárt növekedés elmaradása egyértelműen behatárolja az aktuális kormányzat mozgásterét.

⁴ Nemzeti Ügyek Politikája (2010), 26. o.

⁵ http://hirszerzo.hu/profit/2011/3/18/20110318_szatmary_novekedes_ngm

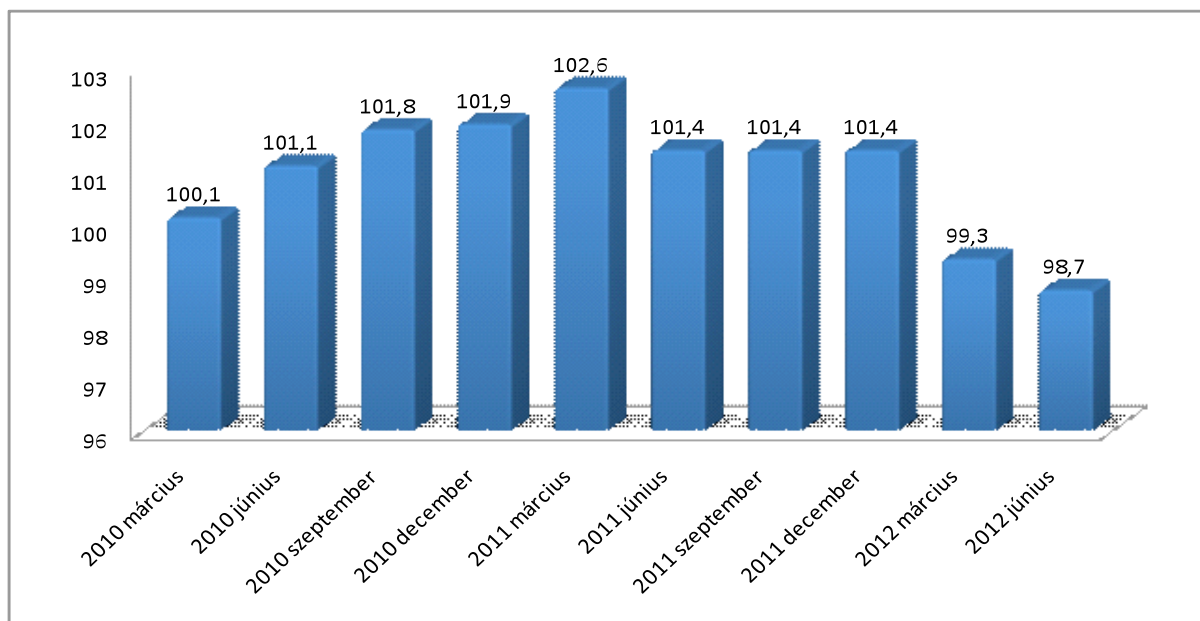
⁶ http://hirszerzo.hu/profit/2011/4/13/20110413_matolcsy_konvergenciaprogram

⁷ http://hirszerzo.hu/profit/2011/4/20/20110420_matolcsy_burokraciacsokkentek

⁸ <http://gyk.hu/test/index.php?workspace=rssHir&gyujtemeny=1&id=893183>

⁹ A valós szám a KSH és az ÁKK adatai szerint a részmunkaidős közfoglalkoztatottak beleszámításával együtt is 70 és 106 ezer között lehet (Forrás: http://nol.hu/belfold/20120806-orban_hamis_szamai).

7. ábra: a magyar GDP éves volumenindexe

Forrás: Magyar Nemzeti Bank

Az Orbán-kormány elsődleges gazdaságpolitikai terve – azaz az EU tagállamaira vonatkozó deficitcélokat nem teljesítve, nagyobb adósságot teremtve kikeveredni a válságból – Brüsszel ellenállásán elbukott.¹⁰ Ezt követően a kormány bevallottan kísérletezésbe kezdett, amely azt jelenti, hogy ha voltak is korábban stabil tervek a foglalkoztatás növelésére, azok minden valószerűség szerint a kormány ezen elbukott, elsődleges tervére épültek. A B-terv az Orbán-kormány 29 pontos gazdasági csomagja volt: ez tartalmazta a nagymértékű szja- és társasági adó-csökkentést, a költségvetési kiadások ellensúlyozására pedig bevezette a bankszektor különadóját, majd a telekommunikációs cégekre, a hipermarketekre és az energiaszektorra kivetett különadót. Ezek foglalkoztatásra gyakorolt hatása az lehetett, hogy a szektorális adók részben azt a profitot vonták el a cégektől, amelyeket fejlesztésre vagy bővítésre fordíthattak volna, részben pedig csökkenthették a külföldi cégek körében a beruházási kedvet, ami új munkahelyeket teremthetett volna.

2010 végén új forrásként az állam a magánnyugdíj-pénztári befizetéseket államosította, 2011 januárjában pedig bevezette az egykulcsos személyi jövedelemadót. Utóbbi intézkedést azóta az ellenzéki pártok mindegyike és hazai szakértők is kritizálták, nemcsak társadalmi igazságtalansága miatt, hanem azért is, mert a kormány várakozásaival szemben a magasabb jövedelműeknél hagyott pénzt főként tartalékolták a gazdaság élénkítése (fogyasztás és

¹⁰ Szigetvári-Lakner (2011): Törött cserepek. In: A forradalom fogságában. 22. o.

befektetés) helyett. A Széll Kálmán terv az unortodoxiával szemben már megfelelt a piaci várakozásoknak – az ugyanis komoly megszorításokat tartalmazott.¹¹ A lépések kidolgozása azonban akadozott, néhány területen pedig kifejezetten elakadtak a folyamatok.¹²

A 2011. évi augusztusi, stagnálásról árulkodó GDP-adat¹³ újabb 100 milliárdos megszorító csomagot tett szükségessé, amelynek hatását azonban a devizahitelek végtörlesztéséről szóló intézkedés nyomta el a piacokon. Ezt követően kezdődött a köteltánc az IMF-fel: a korábban elutasított Valutalaphoz visszakéredzkedett a kormány, hogy a tárgyalások zátonyra fussanak 2011 decemberében. Ekkorra már a három nagy hitelminősítő közül a Moody's „bóvli” kategóriába sorolta Magyarországot, decemberben a Standard & Poor's, januárban pedig a Fitch Ratings lépte meg ugyanezt. Mindennek a foglalkoztatásra nincsen közvetlen hatása, közvetett azonban annál inkább, hiszen nemcsak az államkötvények hozama kúszott a lépést követően feljebb, de zuhant a befektetési kedv is. Mindez szükségessé tette a Széll Kálmán terv 2.0 kidolgozását, amely többségében adóemelésekre támaszkodott. Bár érdemi költségcsökkentés híján, költségvetési szempontból szükséges volt a bevételek növelése, mindez a gazdasági növekedésre és a foglalkoztatásra nyilvánvalóan nem gyakorolt pozitív hatást.

A költségvetés relatíve stabil pályára állt volna ezzel, ha nem lát napvilágot 2012 júniusában egy újabb riasztó GDP-adat, amely 1,2%-os csökkentésről szólt. Jól látszik emellett a foglalkoztatás bővítésének nehézsége a július elején bejelentette Munkahelyvédelmi Akcióterv fogadtatásáról is: ennek fedezetét ugyanis 2012 szeptember elejéig nem sikerült megtalálni a költségvetésben. Holott az Akcióterv alapvetően széles körben támogatott célokat tartalmaz: ennek értelmében ugyanis a legalacsonyabban foglalkoztatott csoport, a 25 év alattiak és az 55 évnél idősebbek, illetve a 25–54 éves kor közötti, képzettséget nem igénylő munkát végzők munkáltatói járulékát a felére csökkenthetik 2013-tól. Emellett a tartósan munkanélküli munkavállalók után az első 2 évben teljesen elengedik a járulékokat, a 3. évben pedig csak az összeg felét kellene befizetni. A kormány támogatná a kisgyermekes anyákat is: a gyesről és gyedről visszatérő nők után az első 2 évben nem kell majd járulékot fizetni, a 3. évben pedig a jelenlegi járulékok felét fizetnék be utánuk az államkasszába a munkáltatók. A kritikusok szerint¹⁴ azonban az intézkedéssorozat nagy lyukat vág a költségvetésen, és bevezetésével érdemi hatást nem lehet gyakorolni a foglalkoztatásra.

¹¹ <http://www.kormany.hu/download/4/d1/20000/Sz%C3%A9ll%20K%C3%A1lm%C3%A1n%20Terv.pdf>

¹² <http://www.origo.hu/gazdasag/gazdasag-plusz/20120525-az-orbankormany-első-két-evenek-gazdasagpolitikaja.html>

¹³ <http://www.origo.hu/gazdasag/hirek/20110816-kedden-teszi-kozze-a-gdp-adatot-a-ksh-a-nemet.html>

¹⁴ http://www.mfor.hu/cikkek/GKI_a_munkahelyvedelmi_akcioterv_nagy_lyukat_ut_a_koltsegyvetesen.html

3.3 A közmunkaprogram

Az egymillió munkahely kormányzati ígéretével kapcsolatban – még ha azt kampányszlogennek tekintjük is – a Fidesz kormányzásának első két évében felmerült a kérdés: hogyan értelmezi az Orbán-kormány a tömeges munkahelyteremtést. Arról ugyanis 2010 előtt nem esett szó, hogy a Fidesz piaci munkahelyek létrehozásának támogatásában vagy az állami szektor további duzzasztásában gondolkodik-e. Természetesen a kettő párhuzamosan létezik, hiszen a gazdaságfejlesztésre a 2012-es költségvetésben több mint 586 milliárd forint¹⁵ lett elkülönítve, de egyértelműen az utóbbi dominanciájával.

Orbán Viktor miniszterelnök 2012 nyarán arról beszélt, hogy idén 200 ezer embernek ad munkát a közmunkaprogram, 2013-ban pedig újabb 100 ezer fővel emelnék a közmunkások számát. Kijelentéseit azonban a kormányzati adatok nem támasztják alá: a miniszterelnök által említett 200 ezer közfoglalkoztatottnak ugyanis csak negyede lesz olyan, aki 11 hónapon keresztül dolgozhat teljes, nyolc órás munkaidőben; a többség esetében hat órás munkaidővel és csupán 5-6 hónapos foglalkoztatással lehet számolni.¹⁶ Számszerűen tehát igaz lehet a 200 ezer embernek nyújtott munkalehetőség, ez azonban korántsem jelent biztos megélhetést számukra.

A KSH és az Államkincstár vonatkozó adatai¹⁷ még tovább árnyalják a képet. Előbbi szerint 2012 első öt hónapjában 72800 fő dolgozott közmunkában, utóbbi számításai szerint pedig augusztus elsején 106 ezer közmunkás után kértek közmunkabért az önkormányzatok. Mindez azt jelenti, hogy 2012-ben közel 100 ezerrel kevesebb ember dolgozott közmunkában, mint amennyit a kormányzat célként jelölt meg. Ez pedig óvatos becslések szerint is a túlzottan ambiciózus tervek közé sorolja a jövő évi 300 ezer közmunkás célját.

3.4 Az állami ráfordítás összege és a közmunkások bére

A kormányzati ráfordítás mérését nehezíti, hogy a közmunkaprogramok segélyezéssel való összekapcsolása miatt nehezen szétválasztható a kizárólag a közmunkára fordított összeg a szociális segélyektől – különösen, hogy a Fidesz-kormány alatt már deklarált cél lett, hogy a közmunka a segélyeket váltsa ki. 2009-ben a szocialista kormány „Út a munkához” programjára eredetileg 97,5 milliárd forint volt elkülönítve, ezt azonban a későbbiekben

¹⁵ Ez a 13917 milliárd forintos költségvetés kb. 2%-a. (Forrás: <http://www.hazaeshaladas.hu/kozoskassza#/common>)

¹⁶ Kiss Ambrus (2012): Az új Munka Törvénykönyve. Avagy mit gondol a kormány a dolgozóktól? In: Kisiklott forradalom. József Attila Alapítvány

¹⁷ http://nol.hu/belfold/20120806-orban_hamis_szamai

kiegészítették, így 117 milliárd forintot költöttek a programra. 2010-ben ez az összeg érdemben nem változott: akkor hazai költségvetési forrásból 100, uniós támogatásból pedig 7,5 milliárd forint került elkülönítésre e célból. 2011-ben kizárólag közmunka céljára csupán 64 milliárd forint jutott,¹⁸ hogy aztán 2012-ben – a segélyek párhuzamos csökkentésével – minden korábbinál magasabb, 132 milliárdos legyen ez az összeg. 2013-ban a tervek szerint már 153 milliárd forintba nő a ráfordítás.

4. táblázat: közmunkaprogramra fordított költségvetési kiadás (2009-2013)

Költségvetési év	Közmunkaprogramra fordított összeg (mrd forint)
2009	97,5+20
2010	100+7,5
2011	64
2012	132
2013	153 (tervezett)

Forrás: A magyar kormány költségvetései

A közmunkaprogram fogadtatása során a leghevesebb politikai vitákat annak bérezése váltotta ki. A magyar közéletet hónapokig meghatározta a „meg lehet-e élni 47 ezer forintból?” kérdése. A kormánypártok részéről Zsiga Marcell képviselő jelentette ki, hogy a közmunkáért kapott összeg elegendő a megélhetéshez – emiatt pedig olyan ellenzéki osztályba kerültek, hogy Lázár János akkori frakcióvezetőnek kellett cáfolnia¹⁹ képviselőtársa állítását. Az ügy politikai utóéletével nem kívánunk részletesen foglalkozni, azonban érdemes megnézni, mennyit költenek az egymást követő kormányok közmunkára (4. táblázat), és mennyit kapnak meg ebből fejenként az ilyen foglalkoztatási formában dolgozók.

A közmunkaprogram politikai vitájában tehát a megélhetés került a középpontba. 2012. január elsejétől a közfoglalkoztatási bér a szakképzetleneknek bruttó 71800, a szakképzettséget igénylő munkakörökben pedig 92 ezer forint (azaz nettó 47029 és 60260 forint) lett. 2011-ben bruttó 57 ezer és 78 ezer forint járt a közmunkásoknak. A kormány állítása igen sokáig az volt, hogy a programban résztvevők „47 000 forintot kapnak, ami szerény, de biztonságos megélhetés felé vezeti azokat, akiknek korábban 28 500 forintból

¹⁸ <http://www.onkormanyzatiklub.hu/kozfoglalkoztatasi/3515-tovabb-erosit-a-kozmunkaval-a-kormany>

¹⁹ http://index.hu/belfold/2012/02/20/lazar_szerint_nem_lehet_megelni_47_ezer_forintbol/

kellett megélni.”²⁰ A rendszeresen elhangzó összehasonlítás azonban nem volt jogos: a 28500 forint a munkát nem végzők bérpótló juttatása volt, ezt az Orbán-kormány 22500 forintra csökkentette. A korábban 60236 forintot fizető közmunkáért jelenleg 47029 forint jár a szakképzetleneknek.²¹ Mindez azt jelenti, hogy a közmunka bére csaknem a fele a KSH által 2011-ben 84 ezer forintban²² megállapított létminimumnak. A helyzetet pedig tovább rontja, hogy a KSH ezt a számot gyermektelen, egyedülálló emberekre vonatkoztatva állapította meg. Mindez azt jelenti, hogy a közfoglalkoztatottak bére már az „Út a munkához” program 2009-es indulásakor sem érte el az akkor 75 ezer forintos²³ létminimumot, de a helyzet azóta jelentős mértékben továbbromlott.

3.5 A közmunkaprogram értékelése

A 2009-ben indult közmunkaprogram előzménye – elsősorban a monoki modell-vita kapcsán – annak a társadalmi igénynek a mind erősebb artikulációja volt, miszerint a szegények ne alanyi jogon, hanem munkáért cserébe jussanak állami forrásokhoz. Mindez erős összefüggésben van azzal a főként szélsőjobb által terjesztett, a roma népességhez kötődő előítéléssel, miszerint a dolgozni nem akaró cigányság jelentős része állami segélyekből jobban él, mint a dolgozó többségi társadalom egy jelentős része.²⁴ Az előítéleteket azonban két oldalról is cáfolták: egyrészt elemzések kimutatták, hogy kizárólag segélyekből lehetetlen megélni,²⁵ másrészt a 2009-es „Út a munkához” program költségvetését pótolni kellett, annyian jelentkeztek a közfoglalkoztatásra – az tehát nem igaz, hogy nincsen igény a munkára.

Mindezen tapasztalatok ellenére a segélyek átcsoportosítása a közmunkába 2009 és 2010 között folytatódott, hogy a kormányváltást követően a Fidesz zászlóshajó kezdeményezésévé váljon. Mindezzel kapcsolatban több probléma is felmerül. Először is a megélhetés fent tárgyalt kérdésköre – a közmunka ugyanis egyszerűen nem biztosít megfelelő mennyiségű bért a megélhetéshez, ezért is vetette fel Orbán Viktor kormányfő 2012 augusztusában

²⁰ Matolcsy György, 2012. február közepén: <http://www.168ora.hu/buxa/ordito-poent-csempesztek-a-47-ezer-forintos-vitaba-91208.html>

²¹ http://index.hu/belfold/igazamiigaz/2012/02/17/47_ezer_forintot_kapnak_akik_eddig_28_5_ezret/

²² <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/letmin/letmin11.pdf>

²³ <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/letmin/letmin09.pdf>

²⁴ Erről bővebben:

http://www.policysolutions.hu/userfiles/elemezsek/Policy%20Solutions_B%C5%B1nbakk%C3%A9p%C3%A9z%C3%A9s_%C3%A9s_antirasszizmus.pdf

²⁵ <http://www.vg.hu/gazdasag/gazdasagpolitika/csak-segelybol-nem-lehet-megelni-343584>

annak megemelését.²⁶ A második problémakör bizonyos önkormányzati jellegű visszaélések feltárását követően robbant ki, ilyen volt például az L. Simon László kulturális államtitkár földjein dolgozó elítéltek ügye²⁷ vagy a Békés megyei közmunkások helyzete²⁸ - a teljesség igénye nélkül. A harmadik probléma, hogy a közmunkaprogram szakértők szerint nem vezet vissza a „munka világába”, abból ugyanis nem nyíltik út a piaci állások felé. A negyedik probléma pedig politikai jellegű: azzal, hogy a kormány tovább folytatja a források átcsoportosítását a segélyek felől a közmunkaprogramba, tovább erősíti azt a tévképzetet, miszerint az alacsonyan kvalifikált, aktív korú népesség (elsősorban a cigányság) általánosságban nem hajlandó dolgozni, ezért különböző kényszerítő eszközöket kell bevetni munkavállalásuk érdekében.

Összességében tehát azt mondhatjuk, hogy a közmunkaprogram eddig nem tudta beváltani a hozzá fűzött reményeket, annak kiterjesztése pedig nem oldja meg az ország foglalkoztatási problémáit, nem teremti meg a lehetőségét a fenntartható foglalkoztatásnak. Előnye annyi lehet, hogy az állam saját forrásból biztosít valamennyi – igaz, a megélhetéshez szükségesnél jóval kevesebb – forrást az erre rászorulók egyre tágabb körének.

3.6 Az új Munka Törvénykönyve

Az 2012. július 1-jén hatályba lépett Munka Törvénykönyvével kapcsolatos ellenzéki kritikák kapcsán mindegyik ellenzéki parlamenti párt azt veti fel, hogy az új szabályok kiszolgáltatják a munkavállalókat a munkaadóknak. Az MSZP megerősítő népszavazást is kezdeményezett²⁹ az ügyben, igaz, a kezdeményezésről előre lehetett tudni, hogy nagy valószínűséggel nem válik valóra. A Jobbik szintén kritizálta a törvényt, a szélsőjobboldali párt szerint a „rabszolgatartó” munkaerő-kölcsönzőknek és a multinacionális cégeknek kedvez az új szabályozás,³⁰ az LMP pedig a munkavállalók kiszolgáltatásáról és az érdekegyeztetés lebontásáról beszélt a törvényjavaslat kapcsán.³¹

²⁶ http://www.portfolio.hu/gazdasag/tovabb_emelkedhet_a_kozmunkasok_bere.172046.html

²⁷ http://www.nepszava.hu/articles/article.php?id=563786&referer_id=ezt_beszelik#null

²⁸ http://nol.hu/belfold/lmp_embertelen_korulmenyek_a_start-kozmunkaprogramban

²⁹ http://mszp.hu/cimkek/munka_torvenykonyve

³⁰

http://www.gaudi.jobbik.hu/rabszolgatart%C3%B3_munkaer%C5%91_k%C3%B6lcs%C3%B6nz%C5%91knek_%C3%A9s_vas%C3%A1rnap_profitot_halmoz%C3%B3_multiknak_kedvez_az_%C3%BAj_munkat%C3%B6rv%C3%A9

³¹ <http://lehetmas.hu/sajtokozlemenyek/27754/a-munka-torvenykonyve-tervezetenek-meghatározó-elemei-elfogadhatatlanok/>

5. táblázat: Az új Munka Törvénykönyve

Az új Munka Törvénykönyvének legfontosabb változtatásai	
Próbaidő	A próbaidő a törvényes kereteken belül a két fél beleegyezésével meghosszabbítható (45.§/5.)
Felmondás I.	A felmondási tilalom korlátozása (65.§)
Felmondás II.	A rendes felmondás előtt nem kell a munkáltatónak a munkavállaló számára védekezési lehetőséget adnia, mert ezt rendszerint arra használta fel, hogy a munkavállaló keresőképtelenségbe menekült (38. §)
Végkielégítés	Megváltozott a végkielégítés számításának alapja, csökken annak összege, különösen a nyugdíjkorhatár előtt 5 éves belül elbocsájtottak esetén (77. §) Nem jár végkielégítés a munkavállalónak, ha a felmondás indoka a munkavállaló munkaviszonnyal összefüggő magatartása vagy nem egészségi okkal összefüggő képessége.
Műszakpótlék	Erőteljesen csökkent a műszakpótlék és az éjszakai pótlék összege, utóbbi csak annak jár, aki nem kap műszakpótlékot.
Munkaidőkeret	A munkaidőkeret átlagos esetben négy hónapos, folyamatos munkarend esetén hat hónapos, kollektív szerződésben tizenkét hónapos időtartamban lett szabályozva (93-94. §)
Minimálbér	Az NGTT-vel való konzultáció alapján a kormány határozhatja meg, akár egyes csoportokra vonatkoztatva eltérő mértékben is (153. §)
Felmondás III.	A munkáltató a határozott időtartamú munkaviszonyt indokolással felmondással is megszüntetheti a munkavállaló képességeire alapított okból, vagy ha a munkaviszony fenntartása elháríthatatlan külső ok miatt lehetetlenné válik.
Felmondás IV.	Új és fontos változás, hogy a munkavállaló keresőképtelensége (betegsége, táppénzes állománya) 2012. július elsejétől kezdődően már nem minősül felmondási védelemnek.
Felmondás V.	A munkáltató nem szüntetheti meg felmondással a munkaviszonyt az alábbi időszakok alatt: a várandósság, a szülési szabadság (amely huszonnégy hét és úgy kell kiadni, hogy négy hét a szülés várható időpontja elé essen). Nem szüntetheti meg a gyermek gondozása céljából igénybe vett fizetés nélküli szabadság alatt sem.

Forrás: Kiss 2012

Az ellenzéki kritikák abból a szempontból megalapozottnak tűnnek, hogy a 2011-2012-es új szabályok (5. táblázat) jelentős többsége egyértelműen a munkaadóknak kedvez a

munkavállalókkal szemben. Mindez kiszolgáltatottabbá teszi a dolgozókat, akik kevesebb extra juttatáshoz – műszakpótlék, éjszakai pótlék, végkielégítés – jutnak az új Munka Törvénykönyve nyomán, és könnyebben (akár indoklás nélkül) válnak meneszthetővé. Utóbbi intézkedés azért is problematikus, mert kedvez az állami klientúra-építésnek a költségvetési szektorban. Ha ugyanis adminisztratív nehezítések nélkül, pusztán egy cég vagy hivatal vezetésének akaratából el lehet távolítani alkalmazottakat, az lehetővé teszi, hogy bizonyos szerveknél a szakmai munka helyett politikai kritériumok érvényesüljenek a felmondásnál, ráadásul a mindenkori vezetők könnyebben ültethetik saját klientúrájukat számukra fontos pozíciókba.

Az ellenzéki kritikák ugyanakkor arról nem szólnak, hogy a foglalkoztatás növelésének egyik lehetséges eszköze lehet a rugalmas munkaügyi szabályok bevezetése. A munkavállalókat hangsúlyozottan védő '92-es jogszabály egyik következménye egyes szakértők szerint például „az volt, hogy az állásukat elvesztő munkavállalók lényegesen nehezebben kaphatnak csak újra munkát, mert a munkáltatók kétszer is meggondolják, hogy a számukra kedvezőtlen, rugalmatlan feltételekkel alkalmazzanak-e valakit.”³² Szintén előnye lehet az Munka Törvénykönyvének, hogy megszünteti a betegállománnyal és a táppénzzel való trükközés lehetőségét, igaz, utóbbinak szabadságvesztéssel való büntethetőségét³³ sokan túlzottnak tartják, ugyanakkor tény, hogy ez a szigor eredményre vezetett.³⁴ Fontos pozitívumnak tekinthető a várandós nők védelme is, igaz, ez kivételként jelenik meg a törvényben és a törvény szellemiségét tekintve alapvetően meglepő.

A fenti érvek nem jelentik azonban, hogy a munkaadóknak kedvező és a munkavállalókat kiszolgáltató munkatörvénykönyv elfogadása lenne az egyetlen járható út. A Magyarországnál gazdasági növekedés tekintetében évek óta jobban teljesítő³⁵ régiós versenytárs Szlovákiában 2012 szeptemberében például kifejezetten dolgozóbarát³⁶ Munka Törvénykönyvének előkészítésébe kezdtek. Mindez tehát azt sugallja, hogy van más út is a foglalkoztatás növelésére, mint a munkavállalók jogainak koncepciózus csökkentése.

³² <http://www.profession.hu/cikk/1319>

³³ <http://www.vg.hu/gazdasag/gazdasagpolitika/ketevnyi-borton-tappenzcsalasert-352354>

³⁴ <http://propeller.hu/itthon/2461687-bejott-szigor-tavaly-negyedével-csökkent>

³⁵ http://nol.hu/gazdasag/a_varttol_elmaradt_a_szlovak_gdp_de_igy_is_3_szazalekkal_bovult

³⁶ http://nol.hu/gazdasag/dolgozobarat_a_szlovak_munka_torvenykonyve

4. A parlamenti pártok foglalkoztatáspolitikai programjai

4.1 Magyar Szocialista Párt

Az ellenzéki pártok foglalkoztatáspolitikai programjának elemzésekor a pártok választási programjaira, illetve a 2010-es országgyűlési választások óta kiadott program-jellegű anyagaira támaszkodunk.

A Magyar Szocialista Párt 2010-es választási programjában³⁷ ambiciózus célokat tűzött maga elé: a párt szerint „egyszerre kell tartós, fenntartható, exportvezérelt növekedési pályára állítani a magyar gazdaságot, és egyszerre kell javítani a versenyképességet, megújítani az államot, a nagy ellátórendszereket, az újraelosztás módját és arányait. Mindeközben meggyőződésünk, hogy kitartóan védeni és érvényesíteni kell a legfontosabb baloldali értékeket és elveket, az igazságosságot, az esélyegyenlőséget és a szolidaritást.”³⁸ A foglalkoztatáspolitikai kapcsán azt írja az MSZP programja, hogy a foglalkoztatottak száma 2014-től évi 1 százalékkal emelkedhet, ami a Fidesz „tíz év alatt egymillió új munkahely” ígéretével szemben egy jóval visszafogottabb, realisabb értékelésnek tűnik.

Az adórendszer átalakítása terén a munkavállalói járulékterhek első két évben 1-1, 2013-ban pedig 2 százalékos mérséklésére „van lehetőség”. Ennek ellentételezése egy adóemelés lenne: az évi 15 millió forint feletti jövedelmekre kivetett 50%-os személyi jövedelemadó. Hasonló kezdeményezést vezettek be például Spanyolországban is, bár annak költségvetésre gyakorolt hatása nyilvánvalóan országonként eltérő. Emellett az MSZP a válság kapcsán állami támogatásban részesülő pénzintézetek vezetőinek a prémiumát külön adóval terhelte volna, ez azonban inkább szimbolikus intézkedésnek tekinthető, mint érdemi gazdaságpolitikai intézkedésnek. Az MSZP és a kormánypárt gazdaságpolitikája között fontos különbség az is, hogy míg programjában az MSZP is fontos szegmensnek nevezi a kkv-szektor támogatását, a Szocialista Párt hangsúlyt fektetne a multinacionális munkaadók támogatására is³⁹. A párt többek között csökkentette volna a társasági adót (ezt a Fidesz-kormány is megtette), emellett – részletesen ki nem fejtett – hitelkonstrukciókkal és támogatásokkal segítette volna a munkahelyteremtést. Az MSZP emellett összehangolná az európai uniós támogatások felhasználását, 25%-kal csökkentené az adminisztratív terheket.

A foglalkoztatási programrészben az adózók körének bővítése, az innováció ösztönzése és a képzetlenek munkához jutásának megsegítése szerepel. Az MSZP erősítené (többek között emelt összegű ösztöndíjakkal) a szakmunkásképzést, megkönnyítené a munkába járást, és létrehozná a Munkaerő-piaci Mobilitást Segítő Alapot. A Szocialista Párt állami bérlakás-

³⁷ Nemzeti modernizáció, összetartó közösség. Ajánlat a demokratikus oldal programjára. 2010. MSZP Országos Központ

³⁸ Uo. 6. o.

³⁹ Nemzeti modernizáció, összetartó közösség (2010) 9. o.

programot indított volna, kiemelten kezelné az atipikus foglalkoztatási formákat, megteremtené az átjárhatóságot a közmunkaprogram és a piaci szféra között, külön programot indított volna a fiatalok, rehabilitációs járulékbán részesülők és romák foglalkoztatására.

Az MSZP 2012 májusában publikált alapprogramja - „Ajánlat Magyarországnak – párbeszéd a nemzetért”⁴⁰ - bővebben szól a foglalkoztatás növeléséről. Ebben az MSZP (nyilvánvaló reakcióként a Fidesz által elfogadott új Munka Törvénykönyvére) hitet tesz a munkavállalók érdekképviselője mellett, amely a párt szerint fontosabb szempont a rugalmas foglalkoztatási környezet kialakításánál.⁴¹ Konkrét programpontként megjelenik az internet terjesztése, a tankötelezettség visszaállítása 18 éves korhatárra, a védett személyek (például súlyosan fogyatékos emberek), illetve védett tevékenységek, kvóták meghatározása, és a közmunkabérek megemlése is. A programban emellett megjelennek olyan speciális elvek is, amelyek elsősorban az elmaradott régiók fejlesztését szolgálják. Ezek a markánsan baloldali elemek köszönnek vissza az MSZP Kelet-Magyarország⁴² programjában is. A Szocialista Párt az országos foglalkoztatást növelő programok mellett fontosnak tartja a regionális sajátosságok kihangsúlyozását.

Összességében, a Magyar Szocialista Párt foglalkoztatás- és gazdaságpolitikai programalkotásai alapján a 2006 és 2010 közötti gazdasági „jobbrtolódást” követően 2010 után újból egyre erőteljesebben vállalja fel a párt baloldali értékeit. Mindehhez azonban nagymértékben hozzájárult az is, hogy az ellenzékbeli baloldali üzenetekkel kampányoló Fidesz kormányon szociálisan meglehetősen érzéketlen politikát folytat, néhol igen markánsan jobboldali elemekkel.

Az MSZP foglalkoztatáspolitikai tervei alapvetően megfelelnek a baloldali értékeknek: a munkaadókkal szemben a munkavállalókat képviseli, hangsúlyt fektet a kisebb érdekérvényesítési potenciállal rendelkező csoportok képviselőire, elhanyagolhatatlannak tartja az állami szerepvállalást, különösen a hátrányos helyzetű régiókban, és konkrét megoldásaiban figyelembe veszi az Európai Unió politikai és gazdasági célkitűzéseit.

4.2 Lehet Más a Politika

Az LMP esetében két hivatalos dokumentumot vizsgáltunk: a párt választási programját⁴³ és a 2012-es alternatív költségvetési javaslatát.⁴⁴ Az LMP 2010-es programjának négyes

⁴⁰ http://mszp.hu/sites/default/files/Aj%C3%A1nl%C3%A1t%20Magyarorsz%C3%A1gnak%20vitairat_0.pdf

⁴¹ Uo. II. o.

⁴² http://mszp.hu/cimkek/keletmagyarorszag_program

⁴³ Lehet Más a Politika (2010). A fenntartható jövő, a befogadó társadalom és a megújuló demokrácia stratégiája. A Lehet Más a Politika Választási programja

célkitűzése szerint a fő prioritások az adózási és szabályozási környezet megváltoztatása, a képzetlen munkaerő költségének csökkentése, a munkakínálat javítása és az oktatási rendszer átalakítása. A konkrétumok szintjén egy baloldali program bontakozik ki, amely a fogyasztás és a vagyon adóztatásával a személyi jövedelemadó helyett inkább a munkát terhelő járulékokat csökkentené – e célkitűzésben tehát egyezik a baloldal ellenzéki pártjainak programja. Az LMP programja igen ambiciózusnak mondható abban a tekintetben, hogy 2010 és 2014 között 1000 milliárd forintos járulékcsökkentést tart elképzelhetőnek,⁴⁵ amelynek fő forrását a 600 milliárd forintra emelt bevételt hozó környezeti terhelést sújtó adók nyújtanák. További bevételi forrásokat jelentene az LMP szerint az uniós fejlesztési források átcsoportosítása, a közúti teherszállítás megadóztatása, a fővárosi dugódíj bevezetése, illetve a széndioxid-kvóták értékesítése.⁴⁶ Az LMP programjáról elmondható tehát, hogy a kiadások visszafogásának deklarált célja mellett ügyelt arra is, hogy forrásokat rendeljen a program költségvetési kiadásokat jelentő elemei mellé.

Mindezek a célok megjelentek a 2012-es alternatív költségvetés programjában is, de jelentős különbségek tapasztalhatók annak súlyozásában. Ezt a javaslatot az LMP úgy alkotta meg, hogy az abban foglalt változások nullszaldós eredményt hozzanak. A bevételi oldalon elsősorban az szja, társasági adó, jövedéki adó emelése, a luxuskiadások, környezeti terhelés és szálláshelyek adóztatása szerepel, a kiadási oldalon pedig továbbra is hangsúlyosan (több mint 250 milliárd forintos tételben) jelenik meg a járulékcsökkentés országosan és célzottan is, a leghátrányosabb helyzetű térségekben. Érdekesség, hogy az MSZP Kelet-Magyarország programjában és az Ajánlat Magyarországnak című programban pontosan ugyanaz a foglalkoztatást növelő eszköz jelenik meg, mint az LMP esetében: a hátrányos helyzetű térségek munkát terhelő adóinak erőteljes csökkentése.

A költségvetési javaslat emellett a szülés után munkába visszatérő nők, valamint a pályakezdők számára Start kártyával oldaná meg a munkába állás problémát, és radikális, célzott járulékcsökkentéssel járulna hozzá a képzetlenebbek, illetve a hátrányos helyzetű térségekben élők foglalkoztatásához. Az LMP létrehozná a Községi Gazdaságfejlesztő Alapot, amely a munkabérre és eszközökre szóló támogatásokat mindig területileg célzottan adná, a fenntarthatóság és a helyben létrehozott munkahelyek szempontjait figyelembe véve. Az LMP fókusza az MSZP-vel szemben elsősorban a zöld gazdaságon, a helyben létrehozott munkahelyeken van.

⁴⁴ Lehet Más a Politika (2012). Munkát, levegőt! Az LMP költségvetési koncepciója.

⁴⁵ Uo. 53. o.

⁴⁶ Uo. 55. o.

6. táblázat: az LMP alternatív költségvetésének főbb sarokszámai⁴⁷

Egyenlegjavító tételek	Milliárd forint	Kiadást növelő tételek	Milliárd forint
Vagyonosodási vizsgálatok	30	Zöld beruházási alap	70
Jövedéki adó emelése	60	Közösségi gazdaságfejlesztési alap	60
Családi adókedvezmény szűkítése	50	Járulék-elengedés hátrányos csoportoknak	118
Gépjárműadó-emelés	50	Általános 2%-os munkáltatói járulékcsökkentés	154
Többkulcsos szja	188	Családi pótlék valorizálásának pótlása	50
MOL-pakett részleges eladása	40	Pedagógusok, szociális munkások bérpótléka	40
Társasági adó emelése	68	Egészségügy, eü. bérfejlesztés	30+40
Cégautó-adó emelése	30	Nyugdíjak	38
Luxuskiadások eltörlése	57	Munkaerő-piaci Alap	30
CO2-kvóta	50	Társasági adókedvezmény	20

4.3 Jobbik

A Jobbik foglalkoztatáspolitikai programja a 2010-es választási programot alapul véve kevésbé kidolgozott – mindez azért is meglepő, mert a Jobbik választási programja több dimenzióban is jóval innovatívabb és szakmailag megalapozottabb, mint a párt politikusainak megszólalásai, illetve a párt általános kommunikációja.

A Jobbik a célokat a következőképpen fogalmazza meg: „a Jobbik gazdaságpolitikájának fókuszában a munkahelyteremtés áll. A magyar emberek szorgalmára alapozva ehhez arra van szükség, hogy a politika – anyagiilag és erkölcsileg egyaránt – helyreállítsa a munka becsületét, és kialakítsa a munkahelyteremtést ösztönző és segítő gazdasági, adózási klímát.”⁴⁸ A Jobbik

⁴⁷ Lehet Más a Politika (2012). Munkát, levegőt! Az LMP költségvetési koncepciója. 15-16. o.

⁴⁸ Radikális változás. A Jobbik országgyűlési választási programja a nemzeti önrendelkezésért és a társadalmi igazságosságért. 2010, Jobbik. 8. o.

programja a problémák nem igazán részletes felvetésében közelebb áll az LMP-hez, mint az MSZP-hez – a parlament két „új” pártja ugyanis egyetért abban, hogy a multinacionális cégekkel szemben a helyi vállalkozásokat kell támogatni. A Jobbik a multinacionális cégek mellett a megszorító költségvetési politikát, a túladóztatást és az „ügyeskedés” szellemiségének eluralkodását jelölte meg a foglalkoztatási válság okaiként.

A Jobbik programjában konkrét intézkedések csak elvétve találhatók. A választási program alapján a Jobbik stratégiai céljai nem különböznek a Fidesz-kormány által megvalósított intézkedésektől, igaz, a szélsőjobboldali párt képviselői rendszerint bírálják a Fideszt a megvalósítás gyakorlata miatt. A program szerint a Jobbik is elsősorban a képzettséget kevésbé igénylő munkahelyek teremtését tűzte ki célul: a vidéki munkanélküliséget például „az újraélesztendő feldolgozó- és élelmiszeripar, valamint az alapanyagot nyújtó mezőgazdaság, azon belül is a kiváló minőség és a munkaerőigényes biotermesztés”⁴⁹ révén kívánja felszámolni a párt.

Szintén munkahelyteremtő lehetőségnek látja a Jobbik a rendvédelmi és honvédelmi szervezetek nagyfokú létszámemelését. Ezzel kapcsolatban ugyanakkor problematikus lehet, hogy a költségvetési és az önkormányzati szférának az ilyen jellegű „munkahelyteremtés” meglehetősen megterhelést okozna. Ugyanez – és szintén a Fidesszel való egyezés – mondható el az országosan vezérelt, de helyi szinten megvalósuló közmunkaprogramról is, amely kapcsán a Jobbik programja konkrét számokat nem tartalmaz, csupán azt, hogy az alulképzett munkaerő számára is biztosítaná a párt ezt a lehetőséget.

A Jobbik programja más fejezetekben is szól a munkahelyteremtésről, ezek közös jellemzője azonban, hogy mind a költségvetés kiadási oldalát terhelnék, és egyetlen intézkedés mellé sincsen pontos forrás rendelve. Az állami és önkormányzati támogatott hitelekéből való bérlakás-építés például kifejezetten baloldali jellegű programpont. Ennél jóval kidolgozottabb az információs technológiákról szóló rész, amely a Jobbik programjának egyértelműen legmodernebb és legelőremutatóbb eleme. A többi szakpolitikai területről annyit lehet megtudni, hogy a Jobbik a mezőgazdaságtól a „zöldiparon” át sok lehetőséget lát munkahelyteremtésre, elsősorban az állami szerepvállalásnak köszönhetően. A Jobbik munkahelyteremtési terveinek legfőbb kritikája tehát a pénzügyi források hiánya miatt elsősorban az lehet, hogy a párt alig fordít bármiféle figyelmet piaci munkahelyek létrehozására, ami komoly költségvetési kockázatokat hordoz.

A Jobbik programja szerint „olyan Munka Törvénykönyvet kell megalkotni, amely a munkavállalók érdekeit fokozottabban védi, de egyúttal nem köti gúzsba a tisztességes munkáltatókat.”⁵⁰ A Jobbik szélesítené a munkavállalók lehetőségeit a munkaügyi perek

⁴⁹ Uo. 12. o.

⁵⁰ Uo. 39. o.

kapcsán, kötelezővé tenné bizonyos ágazatokban a vasárnapi pihenőnapot, szigorítaná a munkaadók ellenőrzését, emelné a kiszabható bírságok összegét és növelné a szakszervezeti vezetők munkahelytől való függetlenségét. Összességében tehát a Jobbik törvénykönyv-koncepciója inkább baloldalinak mondható.

A szélsőjobboldali párt foglalkoztatáspolitikai programját azért nehéz megítélni, mert szemben a program egyéb területeivel, ezen a téren a Jobbik sokkal inkább célokat, mint eszközöket és konkrét cselekvési terveket jelöl meg. Nem lehet egyértelműen látni, honnan teremtené forrást a Jobbik munkahelyteremtésre – különös tekintettel a vidéki, agrár- és képzetlen munkaerőt igénybevevők támogatására és az állami alkalmazottak (honvédség, rendőrség) bérére. A Jobbiktól nem látunk tehát olyan dokumentumot – szemben az MSZP egyes programjaival vagy az LMP alternatív költségvetési tervezeteivel – amely a párt kompetenciáját igazolná a foglalkoztatás bővítése területén.

5. Foglalkoztatáspolitikai ajánlások

5.1 Regionális differenciálás a foglalkoztatáspolitikában

A rendszerváltás óta eltelt 22 év bebizonyította, hogy a piac nem fogja teljes mértékben megoldani a munkahelyteremtést az ország minden pontján. A létező jelentős regionális különbségek miatt az államnak más szerep jut a nyugat-magyarországi megyékben és Budapesten, mint a hátrányosabb helyzetű térségekben (Kelet-Magyarországon vagy Dél-Dunántúlon). A piac elégtelen munkahelyteremtési képessége okán **a hátrányos helyzetű régiókban nagyobb állami szerepvállalásra van szükség**, speciális és célzott támogatások segítségével törekedhet a hatalmas foglalkoztatási különbségek csökkentésére. Ennek egyik módja lehet **járuhákkedvezményes övezetek kialakítása** a munkanélküliség által leginkább sújtott területeken. Az új munkahelyek létrehozásában jelentős szerepet játszó külföldi befektetők esetében **speciális kedvezménypolitikával törekedni kell arra, hogy beruházásaikat ezekbe a régiókba hozzák.**

Fontos eszköz lehet a régió belüli mobilitás elősegítése, a meglévő vagy később létrejövő új munkahelyek területileg egyenlőtlen elosztása miatt. A munkahelyek és a potenciális munkaerő jobb összekötése érdekében előrelépést jelenthetne, ha az **állam rászorultsági alapon hozzájárulna a régióban lakók munkahelyre történő utazási költségeihez**, legalább a leghátrányosabb helyzetű régiókban.

5.2 Munkahelyteremtés segítése az adórendszer ösztönzőivel

A válság éveiben számos európai ország folyamodott az adók és járulékok rendszerének ösztönzőihez az új munkahelyek létrehozása vagy a már meglévő állások védelme érdekében. **A munkát terhelő adóék csökkentése** az Európai Bizottság 2012-es Foglalkoztatási Csomagjának is egyik legfontosabb eleme. Kiemelten támogathatónak tartjuk azon **járuhákkcsökkentési kezdeményezéseket**, amelyek a hátrányosabb helyzetű csoportok (fiatal álláskereső, munkanélküliek, nyugdíjkorhatár előtt álló munkavállalók) foglalkoztatását segítik.

Fontos azonban, hogy **a munkaadói járulékok csökkentése a költségvetésre nézve semleges módon menjen végbe**, azaz ne okozzon további államháztartási problémákat. Ahhoz, hogy a források is meglegyenek az ilyen típusú intézkedésekhez, szükségesnek tartjuk

a visszatérést a progresszív adórendszerhez, illetve a zöld adók körének bővítését. Az egykulcsos adó bevezetése ráadásul éppen az alacsonyabb jövedelműek között okozott bevételkiesést, így a progresszív adórendszer újbóli bevezetése nemcsak a további járulékcsoökkentésekhez teremtené mozgásteret, hanem az alacsonyabb fizetéssel járó munkák után ismét valamelyest magasabb jövedelmeket jelenthetne.

5.3 Szakképzés és atipikus foglalkoztatási formák támogatása

A magyar munkaerő-piac egyik legfőbb problémája, hogy nagy számban akadnak szakképzettség nélküli álláskereső. Az állam feladata ezért, hogy **olyan képzési struktúrákat alakítson ki, amelyek mindenkit hozzájuttathatnak a munkavállaláshoz szükséges tudáshoz.** Ebből a szempontból kifejezetten káros intézkedés lehet a tankötelezettség korhatárának leszállítása – egy már létező képzetlenségi problémát mélyíthet el ugyanis a jövőben. Ezért **javasoljuk a tankötelezettség korhatárának visszaállítását 18 évre,** az oktatási intézményekben pedig a **gyakorlatorientált képzés erősítését,** a szakmák megtanulása mellett kiemelt hangsúllyal az informatikai és pénzügyi ismeretekre, illetve legalább egy idegen nyelv ismeretére.

A hátrányos helyzetű csoportok számára a foglalkoztatás egyik leghatékonyabb eszköze lehet **az internet segítségével végezhető – akár részmunkaidős – távmunka.** Ez lehetőséget nyújthat **a fiataloknak, a kismamáknak és a számítógépes tudással rendelkező munkanélkülieknek** is a munka világába történő bekapcsolódásra.

5.4 Közmunkaprogramok a tisztességes megélhetés és a tartós foglalkoztatás felé

A munkahelyteremtésben a fokozott állami szerepvállalás egyik legitim formája a közmunkaprogramok indítása. Jelenlegi formájában azonban sajnálatos módon a közmunka Magyarországon nem eszköz a tartós foglalkoztatásba való visszavezetéshez, hanem maga a cél, amely a problémát meg nem oldja, hanem csak átmenetileg, tünetileg kezeli. Megkerülhetetlen szempont továbbá, hogy **a közmunkáért adott bér ma a létfenntartáshoz sem elegendő,** főként akkor, ha a családban csak egy kereső van. Javasoljuk ezért a közmunkáért járó, de a megélhetéshez nem elegendő **csökkentett minimálbér eltörlését, és a díjazás megemelését.**

A válságrégiókban szintén jelentős segítség lehet, ha **az egy családon belül vállalható közmunkára vonatkozó korlátozások megszűnnének**. Ez a legszegényebb családok körében megkétszerezheti a havi bevételt. Fontosnak tartjuk továbbá, hogy **minden állampolgár csak a végzettségének megfelelő közmunka elfogadására legyen kötelezhető** – elkerülendő a megalázó szituációkat. A tartós foglalkoztatás irányába ható intézkedés lehet pedig **a közmunkaprogramok kiegészítése képzési elemekkel**, amelyek a későbbi munkakeresésre készítik fel a közmunkában résztvevőket.

5.5 Zöld munkahelyek és szociális munkahelyek

Az Európai Bizottság kiemelt hangsúlyt fektet a zöld munkahelyek és a szociális munkahelyek létrehozására. Mindkét esetben az indokolja a jelentős figyelmet, hogy az általános gazdasági visszaesés és a foglalkoztatottság csökkenése ellenére **e két ágazatban kiemelkedően jó tempóban jöttek létre új munkahelyek a kontinensen**. Az unió-szerte megfigyelhető ipari-technológiai váltás, illetve a demográfiai változások (előregedő társadalmak és az ebből fakadóan születő új szolgáltatások iránti igények) eredményeképpen mindkét szektorban jelentős potenciált lát az Európai Unió.

Fontos megjegyezni, hogy **Magyarországon egyelőre mindkét szektorban gyerekcipőben jár a munkahelyteremtés**. Ugyanakkor a következő uniós költségvetési ciklusban (2014-2020) jelentős források lesznek lehívhatóak a **zöld és a „fehér köppenyos” munkahelyek létrehozásához** (pl. az Európai Szociális Alap vagy az Európai Beruházási Bank programjai keretében), így érdemes hazánkban is megvizsgálni, hogy milyen lehetőségek rejlenek ezen ágazatokban.

5.6 A társadalmi párbeszéd rendszerének újraépítése

A 2010-es kormányváltás óta eltelt két évben a kormány drasztikusan meggyengítette a társadalmi párbeszéd rendszerét – a munka világában is. Ez azért is különösen sajnálatos, mert az Európai Unióban **rendszerint azok a tagállamok vészelték át a legkisebb munkahelyveszteséggel a válság eddigi éveit, amelyek fejlett egyeztetési rendszert tartottak fent a szociális partnerekkel**. Ezen országok a munkáltatói és munkavállalói szempontok beemelésével tudtak rugalmasan reagálni a kedvezőtlen gazdasági folyamatokra. A szociális partnerek fontos szerepet töltenek be a munkaerő-piaci szabályok kidolgozásában és a bérek meghatározásában, és egyeztetési fórumaik ezáltal a szociális biztonság erősítéséhez is hozzájárulnak. Mindezek fényében javasoljuk **a szociális**

párbeszéd intézményrendszerének újbóli megerősítését és rendszeres, hatékony működtetését.

5.7 A munkavállalók jogainak erősítése

A társadalmi párbeszéd rendszerével párhuzamosan a munkavállalók jogai is radikálisan meggyengültek. **A munkavállalók védelmének erősítése** érdekében ez a rendszer jó pár helyen erősítésre szorul. Ilyen lehet többek között **a túlóra mennyiségére és a műszakpótlékra, éjszakai pótlékra vonatkozó szabályozás felülvizsgálata, a végkielégítések számítási módjának korrekciója, illetve az olyan kiszolgáltatottság-növelő intézkedések, mint a betegség vagy táppénz alatt felmondási védelem felszámolásának újragondolása.** Fontos célkitűzés **a munkaerő-piac rugalmassága,** de ezt össze kell hangolni a munkavállalók biztonságával is. A jövőben az e téren bekövetkező változtatásokat **a szociális partnerekkel egyetértésben** kell meghozni.

Policy Solutions
Politikai Elemző és Tanácsadó Intézet

Budapest, 1065, Révay utca 10.

(1) 474-8748

info@policysolutions.hu

www.policysolutions.hu

POLICYSOLUTIONS

